

Vlaams Ruraal Netwerk

RAPPORT CONSULTATIEDAG

“Platteland na 2013: waar zetten we op in?”

7 februari 2012

Communicatieplatform voor Plattelandsontwikkeling
www.ruraalnetwerk.be

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

Vlaams Ruraal Netwerk

RAPPORT CONSULTATIEDAG

“Platteland na 2013: waar zetten we op in?”

7 februari 2012

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

INHOUD

ALGEMENE INLEIDING	1
VERSLAG VAN RONDE 1A: DE FIT TUSSEN EUROPEES KADER EN VLAAMSE REALITEIT? DISCUSSIE PER PRIORITEIT	3
1 Prioriteit 1: focus op kennisoverdracht en innovatie	3
1.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 1	3
1.2 M.b.t. subprioriteit 1a (innovatie en kennisbasis in plattelandsgebieden)	3
WAAROM?.....	3
DOEL?.....	3
HOE & WAT?.....	3
COMMUNICATIE.....	3
EXTRA/OPMERKINGEN.....	3
1.3 M.b.t. subprioriteit 1b (versterken banden tussen sector en onderzoek)	4
WAAROM?.....	4
HOE?.....	4
WAT.....	4
EXTRA/OPMERKINGEN.....	4
1.4 M.b.t. subprioriteit 1c (levenslang leren en beroepsopleiding)	4
WAAROM?.....	4
HOE?.....	4
WAT?.....	4
2 PRIORITEIT 2: focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven	5
2.1 Algemene opmerking m.b.t. prioriteit 2	5
2.2 M.b.t. subprioriteit 2a (herstructurering en diversificatie)	5
WAAROM?.....	5
HOE & WAT?.....	5
EXTRA/OPMERKINGEN.....	5
2.3 M.b.t. subprioriteit 2b (verjonging landbouwsector)	5
WAAROM?.....	5
HOE & WAT?.....	5
3 PRIORITEIT 3: focus op voedselketen en risicobeheer	6
3.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 3	6
WAAROM?.....	6
DOEL?.....	6
HOE EN WAT?.....	6
EXTRA/OPMERKINGEN.....	6

3.2 M.b.t. prioriteit 3a (organisatie en integratie voedselketen)	6
WAAROM?.....	6
DOEL?.....	6
HOE EN WAT?.....	6
EXTRA/OPMERKINGEN.....	7
3.3 M.b.t. subprioriteit 3b (risicobeheer op bedrijfsniveau)	7
WAAROM?.....	7
DOEL?.....	7
HOE EN WAT?.....	7
EXTRA/OPMERKINGEN.....	7
4 PRIORITEIT 4: focus op ecosystemen	7
4.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 4	7
4.2 M.b.t. subprioriteit 4a (biodiversiteit)	7
WAAROM?.....	7
DOEL?.....	8
HOE EN WAT?.....	8
EXTRA/OPMERKINGEN.....	8
4.3 M.b.t. subprioriteit 4b (waterbeheer)	8
WAAROM?.....	8
HOE EN WAT?.....	8
EXTRA/OPMERKINGEN.....	8
4.4 M.b.t. subprioriteit 4c (bodembeheer)	8
WAAROM?.....	8
HOE EN WAT?.....	8
EXTRA/OPMERKINGEN.....	8
5 PRIORITEIT 5: focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector	9
5.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 5	9
5.2 M.b.t. subprioriteit 5a (efficiënter watergebruik)	9
WAAROM?.....	9
DOEL?.....	9
HOE EN WAT?.....	9
EXTRA/OPMERKINGEN.....	9
5.3 M.b.t. subprioriteit 5b (efficiënter energiegebruik)	9
WAAROM?.....	9
DOEL?.....	9
HOE EN WAT?.....	9
EXTRA.....	10
5.4 M.b.t. subprioriteit 5c (energie uit hernieuwbare bronnen)	10
WAAROM?.....	10
DOEL?.....	10
HOE EN WAT?.....	10
EXTRA/OPMERKINGEN.....	10

5.5 M.b.t. subprioriteit 5d (stikstofoxide en methaanuitstoot)	10
WAAROM EN DOEL?.....	10
HOE EN WAT?.....	10
EXTRA/OPMERKINGEN.....	10
5.6 M.b.t. subprioriteit 5e (koolstofopslag)	11
WAAROM?.....	11
HOE EN WAT?.....	11
EXTRA/OPMERKINGEN.....	11
6 PRIORITEIT 6: focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland	11
6.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 6	11
6.2 M.b.t. subprioriteit 6a (diversificatie, kleine ondernemingen en werkgelegenheid)	11
WAAROM?.....	11
HOE EN WAT?.....	11
EXTRA/OPMERKINGEN.....	12
6.3 M.b.t. subprioriteit 6b (plaatselijke ontwikkeling plattelandsgebieden)	12
WAAROM?.....	12
HOE EN WAT?.....	12
EXTRA/OPMERKINGEN.....	12
6.4 M.b.t. subprioriteit 6c (ICT)	12
6.5 Algemene conclusie:	12
7 Aanvullingen en bijkomende opmerkingen	12
7.1 Andere subprioriteiten nodig?	12
7.2 Andere focus nodig?	12
VERSLAG VAN RONDE 1B: DE FIT TUSSEN EUROPEES KADER EN VLAAMSE REALITEIT? OEFENING IN BUDGETALLOCATIE	13
1 Algemene opmerkingen ivm budgetallocatie	13
2 Resultaten oefening in budgetallocatie	13
3 Argumenten besteding prioriteit 1 (focus op kennisoverdracht en innovatie)	14
3.1 M.b.t. subprioriteit 1a (innovatie en kennisbasis in plattelandsgebieden)	14
3.2 M.b.t. subprioriteit 1b (verstevigen banden tussen sector en onderzoek)	14
3.3 M.b.t. subprioriteit 1c (levenslang leren en beroepsopleiding)	14

4 Argumenten besteding prioriteit 2 (focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven)	14
4.1 M.b.t. subprioriteit 2a (herstructurering en diversificatie).....	15
4.2 M.b.t. subprioriteit 2b (verjonging landbouwsector).....	15
5 Argumenten besteding prioriteit 3 (focus op voedselketen en risicobeheer)	15
5.1 M.b.t. subprioriteit 3a (organisatie en integratie voedselketen).....	15
5.2 M.b.t. subprioriteit 3b (risicobeheer op bedrijfsniveau).....	15
6 Argumenten besteding prioriteit 4 (focus op ecosystemen)	16
6.1 M.b.t. subprioriteit 4a (biodiversiteit).....	16
6.2 M.b.t. subprioriteit 4b (waterbeheer).....	16
6.3 M.b.t. subprioriteit 4c (bodembeheer).....	16
7 Argumenten besteding prioriteit 5 (focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector)	17
7.1 M.b.t. subprioriteit 5a (efficiënter watergebruik).....	17
7.2 M.b.t. subprioriteit 5b (efficiënter energiegebruik).....	17
7.3 M.b.t. subprioriteit 5c (energie uit hernieuwbare bronnen).....	17
7.4 M.b.t. subprioriteit 5d (stikstofoxide en methaanuitstoot).....	17
7.5 M.b.t. subprioriteit 5e (koolstofopslag).....	17
8 Argumenten besteding prioriteit 6 (focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland)	18
8.1 M.b.t. subprioriteit 6a (diversificatie, armoedebestrijding en werkgelegenheid).....	18
8.2 M.b.t. subprioriteit 6b (plaatselijke ontwikkeling plattelandsgebieden).....	18
8.3 M.b.t. subprioriteit 6c (ICT).....	18
VERSLAG VAN RONDE 2: OVERZICHT MOGELIJKE INVULLING PER PRIORITEIT	19
1 Oplijsting mogelijke maatregelen of ideeën per prioriteit	19
1.1 Prioriteit 1: focus op kennisoverdracht en innovatie	19
1.1.1 INFORMEREN, COMMUNICEREN, SENSIBILISEREN.....	19
1.1.2 INNOVATIE EN PRAKTIJK.....	19
1.2 Prioriteit 2: focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven	20
1.2.1 FOCUS STEUN.....	20
1.2.2 FOCUS BEGELEIDING.....	20
1.3 Prioriteit 3: focus op voedselketen en risicobeheer	20
1.3.1 RISICOBEEHEER/ZEKERHEID.....	20
1.3.2 ORGANISATIE / SAMENWERKING.....	20
1.3.3 PROMOTIE / COMMUNICATIE (TUSSEN PRODUCENT EN CONSUMENT).....	21

1.4 Prioriteit 4: focus op ecosystemen	21
1.4.1 PRAKTIJK.....	21
1.4.2 ONDERZOEK EN BEGELEIDING	21
1.5 Prioriteit 5: focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector	22
1.5.1 FOCUS OP ENERGIE	22
1.5.2 FOCUS OP STEUN.....	22
1.5.3 FOCUS OP BODEM.....	22
1.5.4 FOCUS OP WATER.....	22
1.5.5 FOCUS OP ONDERZOEK EN ADVIES.....	22
1.6 Prioriteit 6: focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland	22
1.6.1 FOCUS OP ECONOMIE/BEDRIJFSLEVEN/WERKGELEGENHEID.....	22
1.6.2 FOCUS OP SOCIALE ASPECT.....	23
1.6.3 FOCUS OP FUNCTIES PLATTELANDSDORPEN MEERWAARDE VOOR HET PLATTELANDSDORP.....	23
2 Uitwerken van maatregelen/ideeën in voorbeeldfiches per prioriteit	23
2.1 Prioriteit 1: focus op kennisoverdracht en innovatie	23
2.1.1 INFORMEREN, COMMUNICEREN, SENSIBILISEREN	23
2.1.2 INNOVATIE EN PRAKTIJK.....	25
2.2 Prioriteit 2: focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven	27
2.2.1 FOCUS STEUN	27
2.2.2 FOCUS BEGELEIDING	28
2.3 Prioriteit 3: focus op voedselketen en risicobeheer	28
2.3.1 RISICOBEBEER / ZEKERHEID.....	28
2.3.2 ORGANISATIE / SAMENWERKING.....	29
2.3.3 PROMOTIE / COMMUNICATIE (TUSSEN PRODUCENT EN CONSUMENT).....	30
2.4 Prioriteit 4: focus op ecosystemen	31
2.4.1 PRAKTIJK.....	31
2.5 Prioriteit 5: focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector	34
2.5.1 FOCUS OP ENERGIE	34
2.5.2 FOCUS OP STEUN.....	35
2.5.3 FOCUS OP BODEM.....	36
2.5.4 FOCUS OP WATER.....	38
2.6 Prioriteit 6: focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland	40
2.6.1 FOCUS OP ECONOMIE / BEDRIJFSLEVEN / WERKGELEGENHEID.....	40
2.6.2 FOCUS OP SOCIALE ASPECT.....	41
2.6.3 FOCUS OP FUNCTIES PLATTELANDSDORPEN - MEERWAARDEN VOOR HET PLATTELANDSDORP.....	42
BIJLAGE 1: PROGRAMMA CONSULTATIEDAG 7 FEBRUARI 2012	44
BIJLAGE 2: PLATTELAND NA 2013: WAAR ZETTEN WE OP IN?	45
BIJLAGE 3: DEELNEMERS CONSULTATIEDAG	56

ALGEMENE INLEIDING

Dit rapport vormt de neerslag van de discussies tijdens de consultatiedag op 7 februari 2012. De titel verraadt dan ook de opzet van deze consultatiedag : "Platteland na 2013: waar zetten we op in?"

Hiermee traptten we de voorbereiding van het volgend Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling, ook gekend als PDPO III, af. We vertrokken hierbij van de enige zekerheid die we toen hadden, nl. de voorstellen die door Europees Commissaris voor Landbouw Ciolos op 12 oktober 2011 werden gecommuniceerd (zie: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm). Hiermee startte de officiële voorbereiding van het volgende plattelandsontwikkelingsprogramma, dat op 1 januari 2014 in voege zou moeten treden. Alhoewel het goedkeuringsproces (incl. lidstaten en Europees Parlement) pas in 2013 afgerond wordt, leek het ons begin 2012 al tijd om de Vlaamse actoren bij elkaar te brengen en de Vlaamse debatten te starten.

Ter voorbereiding van deze consultatiedag werden de voorgestelde prioriteiten inzake Plattelandsontwikkeling in een nota tegen een Vlaamse achtergrond uitgezet. We kregen hierbij de ondersteuning van beleidsexperten van diverse Vlaamse beleidsdomeinen. Deze nota werd op voorhand rondgestuurd en vindt u ook in bijlage 1 van dit rapport.

Op de consultatiedag (programma: zie bijlage 2) waren ongeveer 170 deelnemers aanwezig, komend van diverse achtergronden. In bijlage 3 vindt u hiervan een overzicht.

Samen werd vertrokken van de prioriteiten zoals ze door Europa worden voorgesteld en werd gekeken of men zich, uitgaande van de Vlaamse context, hiermee akkoord kon verklaren of aangepast wenste te zien. Daarna werd op diverse aspecten van plattelandsontwikkeling ingegaan en keken we of een aantal prioriteiten gesteld moeten/kunnen worden (ronde 1a). Na een algemeen overleg probeerden de deelnemers hun voorkeuren te uiten door het inzetten van budget op bepaalde (sub-)prioriteiten (ronde 1b).

Na de middag werden de Europese prioriteiten verder uitgewerkt en in eventuele actiefiches voor Vlaanderen ingevuld. Hierbij kon elke deelnemer tweemaal deelnemen aan een werkgroep rond een prioriteit naar keuze (ronde 2).

Alle verzamelde informatie werd voor dit rapport samengevat en per ronde weergegeven in opsommende stijl. Hiermee werd getracht om een zo goed mogelijke weerslag van de vele discussies die tijdens de consultatiedag werden gevoerd en genoteerd, aan te bieden. Met deze neerslag wordt geen positie ingenomen, noch is het een eindresultaat van een proces of de tekst van het toekomstig PDPO III. Integendeel, dit rapport wordt meegenomen in de voorbereiding van PDPO III.

Tot slot nog een woord van dank aan allen die vooraf hebben meegewerkt aan de consultatiedag en aan zij die hebben bijgedragen tot de discussie. Daarnaast zou dit rapport niet mogelijk geweest zijn zonder de inzet van de vele rapporteurs en begeleiders van de diverse werkgroepen.

Veel leesplezier!

Vlaams Ruraal Netwerk

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

VERSLAG VAN RONDE 1A: DE FIT TUSSEN EUROPEES KADER EN VLAAMSE REALITEIT? DISCUSSIE PER PRIORITEIT.

Tijdens deze eerste ronde werden de deelnemers, die door het Vlaams Ruraal Netwerk in werkgroepen werden onderverdeeld, gevraagd naar hun mening over alle voorgestelde prioriteiten voor plattelandontwikkeling. Aanvullingen, opmerkingen, commentaren, ... tot zelfs schrappingen waren welkom. Deze discussies werden door de rapporteurs gedocumenteerd en door het Vlaams Ruraal Netwerk per prioriteit uitgezet.

1 Prioriteit 1: focus op kennisoverdracht en innovatie

1.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 1

- het beleid moet proactief kunnen inspelen op de vele en constante transformaties op en van het platteland
- algemeen: nood aan innovatie en kennisoverdracht (oa inzake ecosystemen), herpositionering, groene en blauwe diensten, economisch rendabel ondernemen (met aandacht voor terugverdieneffect en realiseerbaarheid)
- opmaak beleid moet over beleidsdomeinen heen
- groot knelpunt: beschikbaarheid landbouwgrond
- promoten moderniseren landbouwgebouwen

1.2 M.b.t. subprioriteit 1a (innovatie en kennisbasis in plattelandsgebieden)

WAAROM?

- noodzakelijk in Vlaanderen want schaalvergroting moeilijk
- nood aan overdracht kennis door een ver doorgedreven specialisatie
- must voor (behoud) concurrentiepositie via innovatie en specialisatie
- ook must voor creatie gezonde basis voor werkgelegenheid op het platteland

DOEL?

- doel innovatie: natuurlijke hulpbronnen optimaal gebruiken en respecteren + acties ten voordele van economisch draagvlak bedrijven (met later eventueel afbouw subsidies mogelijk?)

HOE & WAT?

- praktijkgericht onderzoek, bvb rond energie en ggo's
- nood aan objectieve informatie als tegengewicht voor commerciële teeltbegeleiding
- combinatie van bottom-up & top down
- zowel op sectorniveau als op bedrijfsniveau ; niet per se groot en zichtbaar
- eventueel focus op nieuwe bedrijven en/of nieuwe projecten
- veehouderij nood aan begeleidende maatregelen

COMMUNICATIE

- te communiceren en te promoten op korte en lange termijn voor creatie draagvlak, incl. erkenning van het prijskaartje dat vasthangt aan duurzaam werken ; inzetten op groter draagvlak door inzetten op betere en efficiëntere productie

EXTRA/OPMERKINGEN

- er zijn reeds genoeg initiatieven, maar de landbouwer heeft geen tijd om kennis op te doen of naar sessies te gaan => innovatie direct bij hem thuis en/of specifiek voor zijn bedrijf aanleveren

1.3 M.b.t. subprioriteit 1b (verstevigen banden tussen sector en onderzoek)

WAAROM?

- innovatie belangrijk voor behoud koppositie voedingssector in Vlaanderen
- onderzoek misschien stimulans voor schaalvergroting
- versterken band landbouw & bosbouw nodig
- nood aan beter overleg rond beperkte ruimte
- stimuleren kennisoverdracht

HOE?

- discussiepunt: onafhankelijk onderzoek /v/ private financiering
- behoud acties via Innovatiesteunpunt
- meer overleg, meer praktijkgericht, minder abstract onderzoek, minder versnippering
- doorstroming heel belangrijk – voeling onderzoek en achterban verstevigen
- ook nadenken over hoe resultaten worden verspreid
- centraliseren informatie?

WAT

- haalbaarheidsstudies nieuwe teelten
- impactanalyse nieuwe teelten en technieken (uitwerken duurzaamheidstoets op bedrijfsniveau)
- niet enkel aandacht voor technologie, ook marketing en dergelijke
- onderzoek moet vraaggestuurd zijn, vanuit sectoren komen

EXTRA/OPMERKINGEN

- innovatie draagt bij tot zowel economie als ecologie: overlap / link met prioriteit 5?

1.4 M.b.t. subprioriteit 1c (levenslang leren en beroepsopleiding)

WAAROM?

- momenteel vrij goede beroepsopleidingen
- focus eventueel verleggen naar leefmilieu en ecologie
- nood aan stabiel beleid hieromtrent zodat lange termijnvisie mogelijk en men gerust kan investeren
- levenslang leren qua teelttechnieken

HOE?

- meer stimuli voor levenslang leren i.p.v. enkel begin
- blijven investeren in bijscholingsmogelijkheden en kennisdeling inzetten op blijvend informeren en lerend netwerken landbouwdoelgroep
- leren van elkaar stimuleren: boeren leren aan boeren
- zowel in groep als individueel
- faciliteiten en scholen zijn er al – inzetten op interne kennisuitwisseling (ABG, kennissenkring)

WAT?

- naast economie ook leefmilieu, ecologie en kostenbeheersing meenemen
- kunnen inspelen op snel wijzigende omstandigheden
- inzetten op interne overtuiging
- aandacht voor integratie nieuwe technieken
- meer gericht op beleid en stimuleren gewenste toepassingen + vaktechnische kennis en nieuwe wetgeving

2 PRIORITEIT 2: focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven

2.1 Algemene opmerking m.b.t. prioriteit 2

- stimuleren coöperatieve samenwerking (+ openen voor input door externen)
- inzetten op gezamenlijke aankoop machines
- specialiseren in streekproducten met wereldfaam
- mate verbreding & mate vergrijzing landbouwers sterk streekgebonden
- algemeen: andere aanpak nodig, klassieke opvolgingen zijn er bijna niet meer

2.2 M.b.t. subprioriteit 2a (herstructurering en diversificatie)

WAAROM?

- steun nodig voor kleine landbouwbedrijven en voor diversificatie, nood aan fiscale maatregelen voor stimuleren herstructurering, via VLIIF: vooral nood aan modernisering (bv. aanpassingen in kader van dierenwelzijn) of diversificatie of heroriëntatie
- verstedelijking bemoeilijkt ontwikkeling landbouwbedrijven (zowel gebiedsals bedrijfsniveau) ; beperkingen door ruimtelijke versnippering verplichten bijna om te diversifiëren
- landbouw kern van het platteland
- vermijden monopolieposities (1 afnemer)

HOE & WAT?

- inzetten op verlagen kwetsbaarheid
- verbinden concurrentievermogen en samenwerking: stimuleren samenwerking (PO, BO, groeperen verkoop en afzet)
- faciliteren grotere marktmacht, aanpakken prijsvolatiliteit, nieuwe afzetkanalen
- verbreding positief voor stabiliteit en risicospreiding
- diversificatie ook in teeltkeuze, maar ook in ecosysteemdiensten

EXTRA/OPMERKINGEN

- subsidies nodig voor voortbestaan en worden zelfs steeds belangrijker (druk, wetgeving, prijszetting, loonkost)
- visie maatschappij op schaalvergroting eerder negatief => ook hier aan werken
- wat verstaan we onder "ernstige" structurele problemen?
- kiezen voor bedrijven die een meerwaarde zijn voor hun omgeving

2.3 M.b.t. subprioriteit 2b (verjonging landbouwsector)

WAAROM?

- starten wordt steeds moeilijker (starters zijn niet altijd jonger dan 40!)
- ook verjonging van de sector blijft aandachtspunt, incl. het motiveren van jongeren – maar alle oorzaken van gebrek aan verjonging meenemen, incl. het sociaal-economische en socio-maatschappelijke aspect

HOE & WAT?

- grootste probleem aanpakken, nl. nood aan startkapitaal: nood aan vermindering overnamekapitaal of aan stijging rendabiliteit
- onderzoeken investeringsmogelijkheden door vermogende externen (particulieren of bedrijven) ; mogelijkheden i.v.m. lenen aan verlaagd tarief ; mogelijkheden i.v.m. aangepaste erfenisrechten ; geen andere mogelijkheden buiten PDPO en VLIIF?
- starters: meer kennis van bedrijfseconomie, maar ook rond milieu-bodem-water nodig => aanpassen vorming
- nodig: administratieve vereenvoudiging
- algemeen: nood aan cijfers
- onderzoeken of uitstappremie wel nodig is: niet beter om louter op verjonging te focussen?
- ook inzetten op imagoverbetering

3 PRIORITEIT 3: focus op voedselketen en risicobeheer

3.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 3

WAAROM?

- ondernemers overtuigen
- nu teveel risico's wegens prijswolatiliteit

DOEL?

- werkcreatie

HOE EN WAT?

- inzetten op Korte Keten via algemeen onderwijs (meer promotie Korte Keten)
- inzetten op risicobeheer
- verwerkende industrie niet vergeten
- preventief werken (subprioriteit 3a)
- ondernemers wijzen op opportuniteiten
- beide elementen: traceerbaarheid en controle moeten worden versterkt omwille van transparantie en het snel kunnen aanpakken van bepaalde problemen

EXTRA/OPMERKINGEN

- subprioriteit 3a is eerder preventief ; beter om zo te werken dan via subprioriteit 3b (curatief)

3.2 M.b.t. prioriteit 3a (organisatie en integratie voedselketen)

WAAROM?

- betere organisatie distributie hoeveproducten nodig
- vergroten impact landbouwers binnen keten
- groeiende consumentenvraag naar voedselteams, boerenmarkten, thuisverkoop, hoeveslagerijen
- sterke onderlinge concurrentie thuisverkoop

DOEL?

- blijft niche maar steun noodzakelijk
- prijszekerheid heel belangrijk; aanpakken problematische prijsvorming bij producent
- versterken zwakke positie landbouwer in de keten
- probleem van grotere reststromen aanpakken
- consumenten stimuleren
- bio: hoe producentengroeperingen zinvoller organiseren?
- kansen in stadslandbouw mogelijk

HOE EN WAT?

- verbeteren wat reeds goed is (korte keten, kwaliteit)
- inzetten op grootschaligheid met zekerheid op lange termijn
- relatie stad-platteland belangrijk
- samenwerking tussen kleine producenten, bv. voor organisatie promotie
- beleid naar andere modellen, sociale innovatie voor afstand stad-platteland en producent-consument
- meer inzet op streekgebonden, kleinschalige, gediversifieerde landbouw
- opdelen in lange en korte keten
- algemeen beleid, linken beleidsdomeinen

EXTRA/OPMERKINGEN

- veel / teveel labels terwijl consument zich baseert op prijs en niet op label (prijs voor producten zonder label is bijna even hoog)
- kleinschalige initiatieven met eindproducten (diversiteit, ondernemerschap)
- individu t.o.v. grotere afnemersbedrijven
- bewaken landbouwdefinitie (zodat nog steeds landbouwsteun mogelijk bij diversificatie)
- KK vooral meerwaarde in kleinschalige regio's en voor kleinere bedrijven

3.3 M.b.t. subprioriteit 3b (risicobeheer op bedrijfsniveau)

WAAROM?

- oogstbescherming wordt steeds belangrijker
- problemen van liberalisering en globalisering én misoogsten en schade én ziektes en plagen én specialisatie

DOEL?

- link met traditionele variëteiten en genenbanken om ziektedruk te verminderen

HOE EN WAT?

- veiling buffert al wat voor prijsschommelingen (deels voor groentenen fruitsector)
- deels via GMO (iets minder dan helft groentetelers)
- risicobeheer via samenwerking, verzekeringen, diversificatie, verbreding
- deel van de risico's ligt intern bij de keuzes van de landbouwer (bv. teeltvrijheid niet laten betalen door maatschappij)
- focus op diversiteit in landbouwsystemen i.p.v. op verzekeringssystemen
- structureel en preventief, niet enkel remediërend
- niet inzetten op voedselveiligheid, eventueel op inkomensrisicobeheer

EXTRA/OPMERKINGEN

- veeteeltsector niet gecoverd
- productiesturing mogelijk voor bepaalde teelten (ill witloof op hydrocultuur) (zie hagelverzekering bij veiling)
- Vlaams niveau wel goede niveau?
- laatste terugvalbasis
- moet dit wel via Plattelandsontwikkeling of eerder via Pijler 1?

4 PRIORITEIT 4: focus op ecosystemen

4.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 4

- ecosystemen zijn moeilijk te herstellen, want zijn al zwaar achteruitgegaan
- biodiversiteit, waterbeheer en bodembeheer hangen samen
- focus moet liggen op teelten met een hogere biodiversiteitswaarde (discussie monov. gevarieerde teelten)
- landbouwer wordt landschapsbouwer, mits een realistische vergoeding voor dit werk / zijn investeringen
- gebiedsgerichte aanpak is nodig

4.2 M.b.t. subprioriteit 4a (biodiversiteit)

WAAROM?

- landen bosbouw zijn belangrijk voor de instandhouding van de biodiversiteit
- nu is landbouw te afhankelijk van eiwitimport

DOEL?

- behoud ruim scala aan teelten, gewassen en rassen
- behoud kenmerkende culturele teelten (vlas, tabak)

HOE EN WAT?

- de bestaande beheerovereenkomsten zijn ok, maar uitbreiding nodig: ook aandacht voor gebieden buiten Natura 2000, bredere focus nodig, meenemen cultuurhistorische aspecten (agrarisch erfgoed, kouters, ...), ook bodemleven en microfauna meetellen
- samenwerking nodig met alle doelgroepen, incl. publiek-privaat partnerschap
- idee van medebeheer (ABG, bosgroepen), maar ook van medegebruik waardevolle landschapselementen
- ook inzetten op verweving landbouw-natuur
- ruimer kader meer in rekening brengen, niet te eng definiëren
- rol investeringen voor bewaren open ruimte (via financiële stimuli?)
- kan ook toeristische spin-off met zich meebrengen

EXTRA/OPMERKINGEN

- moet dit via PDPO? andere fondsen niet mogelijk? Life?
- beter evenwicht gronddruk door verstedelijking en diverse functies én biodiversiteit

4.3 M.b.t. subprioriteit 4b (waterbeheer)

WAAROM?

- effect beter waterbeheer op landbouw en diversiteit zeer belangrijk voor landbouw en tuinbouw en voor behoud open ruimte
- nood aan flexibel en praktijkgericht waterbeleid, duidelijke regelgeving en geïntegreerd beleid

HOE EN WAT?

- al veel kennis via pilootprojecten => inzetten op verspreiden kennis
- waterkwaliteit verbeteren in functie van hergebruik en op maat van het gebruik
- waterbuffering (op landbouwgebied), waterbeheer rationaliseren en stimuleren
- buffer tegen overstromingen

EXTRA/OPMERKINGEN

- eerst bron aanpakken
- grote vervuilers moeten eruit
- probleem: nitraten en fosfaten

4.4 M.b.t. subprioriteit 4c (bodembeheer)

WAAROM?

- belangrijk effect beter bodembeheer op grondgebonden landbouw en tuinbouw en biodiversiteit en open ruimte
- positief ecologisch en economisch effect: bodemvruchtbaarheid, ziektebestrijding, ... minder als vanzelfsprekend zien
- bodemuitputting is ondergewaardeerd probleem

HOE EN WAT?

- blijvend steunen erosiebestrijding
- betere afstemming van de Vlaamse wetgeving inzake bodem nodig, nood aan proactief beleid
- behoud aandacht voor erosie
- meer praktijkgerichte maatregelen met relevante controles

EXTRA/OPMERKINGEN

- al veel expertise aanwezig
- wat met de tuin van de niet-landbouwer/buur?
- stijgende seizoenpacht negatief voor bodemkwaliteit

5 PRIORITEIT 5: focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector

5.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 5

- vaak deel van breder beleid, dus verder gaan dan best beschikbare technieken en inzetten op innovatie en onderzoek.
- moet dit via PDPO of via regulier beleid?
- zijn subprioriteiten 5 c en 5 e niet tegenstrijdig?
- Vlaanderen kent geen levensvatbare bosbouw -> toespitsen op landbouw en voedsel

5.2 M.b.t. subprioriteit 5a (efficiënter watergebruik)

WAAROM?

- wordt beperkende factor ; nood aan stimuleren en subsidiëren investeringen in waterbesparing

DOEL?

- opvang zou verbruik (deels?) moeten compenseren
- kostenbesparing

HOE EN WAT?

- inzetten op minder gebruik en op meer recuperatie
- omschakelen diep grondwater en leidingwater, wateropslag in bedrijven, lokaal water beter vasthouden
- onderzoek en bedrijfsbegeleiding nodig
- nood aan kenniscoördinatie en sensibilisering, stimuleren wateraudits en hergebruik water
- integraal beleid
- herlokaliseren grote watergebruikers in regio met voldoende groot wateraanbod

EXTRA/OPMERKINGEN

- ook belangrijk in de voedingssector
- winst mogelijk voor zowel landbouwer als voor natuur
- opvang regenwater al goed geregeld
- wetgeving vaak te onduidelijk

5.3 M.b.t. subprioriteit 5b (efficiënter energiegebruik)

WAAROM?

- energiebesparing en energieproductie hebben invloed op kostprijs landbouwproductie terwijl de verkoopprijs van de producten niet mee stijgt met de prijs van de productiefactoren
- energie is momenteel één van de grootste productiekosten

DOEL?

- klimaatneutraal werken (bv. glastuinbouw)

HOE EN WAT?

- onderzoek energievraagstukken nodig
- nood aan kenniscoördinatie en sensibilisering
- inzetten op afvalkringlopen en op efficiënter mestgebruik
- volledig energiemanagement op bedrijfsniveau
- kleinere maatregelen verder verspreiden, focus op korte economische return
- zowel financieel als via kennis en via innovatie ondersteunen

EXTRA

- politiek idee van goedkoop voedsel voorlopig enkel mogelijk mits behoud subsidies
- vooral probleem voor glastuinbouw
- hangt samen met kunstmestgebruik, bodembeheer, nutriënten en pesticidebeheer
- stand van zaken verschillende sectoren verschilt

5.4 M.b.t. subprioriteit 5c (energie uit hernieuwbare bronnen)

WAAROM?

- steeds meer biomassateelt voor energieproductie; steeds meer producenten en steeds meer afnemers, kan rendabel zijn

DOEL?

- landbouwer als leverancier van energie

HOE EN WAT?

- belangrijk: cirkel rond maken op eigen bedrijf/in samenwerking met collega('s), meer sluiten van de afvalkringlopen, recycling
- productie en gebruik door landbouwers zelf, eventueel in clusters
- link met landbouwverbreding (bv. vergisting)
- onderzoeken mogelijkheden transitie naar andere energiebronnen
- nood aan beleidscontinuïteit
- studies i.v.m. warmtevraag, lichtvraag, kracht
- C2C-principe stimuleren
- samenwerking om energie te voorzien voor klimaat-neutrale dorpen

EXTRA/OPMERKINGEN

- investeren in productie biomassa bijna voorbehouden voor grote bedrijven
- al voldoende en steeds meer afnemers bijproducten, reststromen, afval, ...
- genoeg open ruimte laten
- nu te afhankelijk van eiwitimport
- nadeel: eventueel concurrentie voor voedselproductie. Discussie food/non-food landbouwgrondstoffen
- relevant indien zo decentrale productie van energie uit hernieuwbare bronnen wordt gestimuleerd

5.5 M.b.t. subprioriteit 5d (stikstofoxide en methaanuitstoot)

WAAROM EN DOEL?

- consumenten beter informeren over duurzame materialen
- kennis ontwikkelen en exporteren

HOE EN WAT?

- ondersteunen innovatie en nieuwe technologieën via investeringen
- consumptiepatroon wijzigen: heropvoeden, KK, seizoensgebonden
- niet strenger dan Europese wetgeving gaan
- nood aan vernieuwen stookinstallaties – onderhouden
- nieuwe technieken/brandstoftype?

EXTRA/OPMERKINGEN

- nog marge voor reductie stikstof?!
- aandacht voor biologisch gegeven (ill: methaanuitstoot koe)
- aandacht voor alle verkeer gekoppeld aan landbouw

5.6 M.b.t. subprioriteit 5e (koolstofopslag)

WAAROM?

- noodzaak om koolstofverliezen te stoppen
- zeer relevant: link met actuele koolstofarme Vlaamse bodem

HOE EN WAT?

- ontwikkeling aangepaste technieken en nieuwe technologieën, promoten koolstof-management
- berekenen return on investment van koolstof-opslag en gebruik organische mest
- innovatie: gebruik landbouwproducten (vlas) voor bouwmaterialen + diversificatie
- kansen voor CO²-reductie als dienst?
- informeren en sensibiliseren consument
- koppelen aan grondgebonden maatregelen: permanent grasland subsidiëren? inschakelen braakliggende en restgronden (zowel publiek als privaat?)
- bos: bosbehoud, daarna agroforestry & korte omloophout
- geen bijkomende druk op landbouwgronden
- maximaal via bosgronden en zo compenseren voor onvoldoende opslag in landbouwgronden

EXTRA/OPMERKINGEN

- Europees beleid maakt dit moeilijk
- kan belangrijk worden als alternatief voor kunstmest
- bodembeschikbaarheid te beperkt door verstedelijking

6 **PRIORITEIT 6:** **focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland**

6.1 Algemene opmerkingen m.b.t. prioriteit 6

- discussie: aanpakken via andere prioriteiten /v/ toerisme en platteland toch belangrijk ; steun nodig /v/ gebeurt vanzelf
- valoriseren bijproducten
- nieuwe bedrijven trekken jonge mensen aan
- niet zozeer plattelandsontwikkeling ; eerder plattelandsbehoud

6.2 M.b.t. subprioriteit 6a (diversificatie, kleine ondernemingen en werkgelegenheid)

WAAROM?

- reeds hoge gronddruk: verzekeren behoud landbouwgrondbestemming
- verbeteren imago verbreders ; steunen landbouwof plattelandsgerelateerde diversificatie
- diversificatie landbouw is belangrijk voor risicospreiding én maatschappij

HOE EN WAT?

- uitbouwen bestaande KMO-zones, geen creatie nieuwe (ill: nieuwe functie leegstaande gebouwen)
- (kleinschalige) sociale/lokale economieprojecten ondersteunen, promoten
- faciliteren innovatie in verbredingslandschap
- landschapsbeheer, verbreding, educatie, zorg, hoeveverkoop, ...) mits link met sociaal weefsel op platteland
- nabijheid steden geeft kansen voor kleinschaligheid, KK, kleine ondernemingen
- koppel steun aan duurzame i.p.v. snelle groei, met meer voorwaarden en controles op subsidies (economisch, ecologisch, sociaal)

EXTRA/OPMERKINGEN

- dienstverlening platteland, inkomen (kleinschalige) bedrijven
- geen steun aan grotere structuren
- waar moeten de KMO's naar toe?

6.3 M.b.t. subprioriteit 6b (plaatselijke ontwikkeling plattelandsgebieden)

WAAROM?

- communicatie en uitwisseling
- leidt tot andere vormen van ondernemen
- stimuleren plaatselijke samenwerking
- bevestigen van de bestaande gemeenschapsstructuren, verenigingsleven en persoonlijke relaties, rol vrijwilligerswerk

HOE EN WAT?

- werken met specifieke (nieuwe) doelgroepen volgens huidig model: jeugd, ouderen, mindervaliden
- bottom-up voor draagvlak
- focus op zorg
- nood aan kader bescherming landelijk karakter en open ruimte
- faciliteren, creatie bottom-up mogelijkheden

EXTRA/OPMERKINGEN

- breder dan productie: ook sociale maatregelen
- dalende leefbaarheid: aanpakken via louter PDPO ? louter ESF? EFRO? Leader en Community-led local development?

6.4 M.b.t. subprioriteit 6c (ICT)

- discussie niet van toepassing in Vlaanderen /v/ toch noden in Vlaanderen
- ondersteunen startersinitiatieven
- aandacht voor automatisatie maar ook voor zij die IT-analfabeet zijn
- inzetten op kennisoverdracht

6.5 Algemene conclusie:

- indien hierop ingezet wordt, dan beter via algemeen beleid ipv via PDPO-middelen

7 Aanvullingen en bijkomende opmerkingen

7.1 Andere subprioriteiten nodig?

- eventueel inzetten op evenwicht tussen stad en platteland
- eventueel gelijke kansenbeleid

=> deze voorstellen worden na discussie als horizontaal element doorheen het volledige programma gezien en worden dus niet apart behandeld

7.2 Andere focus nodig?

- inzetten op de horizontale band tussen prioriteiten, met aandacht voor integratie, draagvlak en eigenaarschap bij de ganse keten en voldoende draagkracht bij de lokale gemeenschap ; inzetten op multistakeholder-benadering

VERSLAG VAN RONDE 1B: DE FIT TUSSEN EUROPEES KADER EN VLAAMSE REALITEIT? OEFENING IN BUDGETALLOCATIE.

Tijdens deze ronde werden de deelnemers, die zich nog steeds in dezelfde werkgroep bevonden, gevraagd om een beperkt budget (gesymboliseerd door een aantal pokerfiches) in te zetten op (sub)prioriteiten naar keuze. Dit leidde tot discussies, zowel binnen de subgroep als binnen de volledige werkgroep. Alle informatie (zowel qua besteding als qua argumentatie) werd door de rapporteurs gedocumenteerd en door het Vlaams Ruraal Netwerk samengevat.

1 Algemene opmerkingen ivm budgetallocatie

- gaat om publiek geld, dus dient ook (vooral?) naar publieke diensten te gaan
- link met pijler 1 van het GLB niet vergeten!
- eerder inzetten op veranderende manier van bedrijfsvoering en ondernemerscultuur
- centraal: behoud landbouw als leefbare sector en blijven inzetten op kwaliteit
- belangrijk: rekening houden met het wezenlijk verschil tussen landbouw en tuinbouw
- focus ? rekening houden met meest dringende prioriteit? preventief werken? korte /v/ lange termijn?
- nood aan minder maatregelen /v/ focus op overleg en multisectoriële aanpak
- dient alles (enkel) via PDPO te verlopen (bv. prioriteit 6)?
- budget en situering los zien van elkaar: bv. aandacht voor natuurbeleid houdt niet automatisch in dat er meer areaal naar natuur gaat
- budgetallocatie niet los zien van grootte doelgroep en van de verplichting tot het maken van keuzes
- prioriteiten zijn met elkaar verbonden: prioriteit 1 focust op advies aan individuele bedrijven over marktwerking en hun omgeving (prioriteit 2) ; prioriteit 3 focust op een methode om te kijken naar markt en omgeving en geeft dus input aan prioriteit 2 ; prioriteit 4 kan best gemeenschappelijk en gebiedsgericht aangepakt worden
- prioritair inzetten op diversificatie en op lokale afzet? Of prioriteit 2 belangrijkste want basisinkomen landbouwer basisvoorwaarde voor alle andere prioriteiten? Of mate van ondersteuning koppelen aan meenemen andere prioriteiten?

2 Resultaten oefening in budgetallocatie

Er werd aan de verschillende (sub-)werkgroepen gevraagd om een beperkt budget (gesymboliseerd door “punten”) te verdelen over de voorgestelde prioriteiten en subprioriteiten voor plattelandontwikkeling. Dit leidde tot diverse verdelingen, waaruit volgende veralgemeningen getrokken konden worden:

Het grootste aantal punten (en dus het meeste budget) werd ingezet op de subprioriteiten 2 a (herstructurering en diversificatie), 4a (biodiversiteit) en 3a (organisatie en integratie voedselketen). Deze subprioriteiten kregen ook gemiddeld het meeste punten en werden dus als de belangrijkste beschouwd.

Daarentegen koos een aantal subwerkgroepen ervoor om geen budget in te zetten op de prioriteiten 6 (20 % geen besteding) en 5 (10% geen besteding).

Als we echter kijken naar het aantal keer dat de verschillende werkgroepen op een subprioriteit hebben ingezet, wat ons kan informeren over de mate van gedragenheid of nood volgens alle aanwezigen, vinden we terug dat bijna elke (sub)werkgroep ingezet heeft op de subprioriteiten 3a (organisatie en integratie voedselketen), 4a (biodiversiteit), 1a (innovatie), 2a (herstructurering en diversificatie) en 4c (bodembeheer).

3 Argumenten besteding prioriteit 1 (focus op kennisoverdracht en innovatie)

- onderzoeken link “innovatie”-prioriteit en de andere prioriteiten: heeft invloed op budgetallocatie
- dient om de andere prioriteiten te faciliteren, om de rendabiliteit van de landbouw te verstevigen en/of behouden, om het milieu te verbeteren, energieverbruik te verlagen, productie te verhogen, werk te creëren, ... ; innovatie implementeren via prioriteiten 3, 4 en 5
- kunnen zorgboerderijen hieronder als “innovatie op sociaal vlak”?

3.1 M.b.t. subprioriteit 1a (innovatie en kennisbasis in plattelandsgebieden)

- kenniseconomie is de basis voor alle prioriteiten, de motor van elke goede bedrijvigheid
- aandacht voor procesinnovatie, leren van elkaar
- nagaan ruimte voor innovatieve toepassingen, technieken, teelten ; nagaan ruimte voor latere activiteiten (bv. via specifiek innovatiefonds platteland)

3.2 M.b.t. subprioriteit 1b (verstevigen banden tussen sector en onderzoek)

- verstevigen link tussen landbouw en onderzoek en innovatie is rol van de Vlaamse overheid moet dit via financiële input of via beter overleg en communicatie? geld aan spelers geven?
- inzetten op onafhankelijk onderzoek: verzekeren doorstromen informatie en kennis (link met ICT)
- aandacht voor praktijkgerichtheid en toepasbaarheid inzake vermindering ondernemersrisico, diversificatie, hogere rechtszekerheid landbouwer ...

3.3 M.b.t. subprioriteit 1c (levenslang leren en beroepsopleiding)

- blijven inzetten op opleiding van landbouwers
- nog verbetering mogelijk met betrekking tot het kiezen van de juiste thema's, incl. informatie rond innovatie en management

4 Argumenten besteding prioriteit 2 (focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven)

- koppelen investeringen (2a) aan kennis (1a): rendabiliteit en concurrentievermogen zijn direct gelinkt aan kennis en innovatie
- onderzoeken link “concurrentie”-prioriteit en (be)leefbaarheid platteland: is dit koepelprioriteit?
- meer inzetten op jonge landbouwers en minder inzetten op steun voor oudere bedrijven, ter stimulans van natuurlijke afvloeiingen?
- verjonging is de toekomst van de landbouw andere aspecten kunnen hierin verwerkt worden (bvb. herstructurering). Niet inzetten op loonkosten want die zijn hier hoger dan elders.
- ook ondersteunen bestaande bedrijven voor behoud voedselvoorziening en zelfvoorzieningsgraad
- basisvoorwaarde: stimuleren integrale aanpak op bedrijfsniveau

4.1 M.b.t. subprioriteit 2a (herstructurering en diversificatie)

- cruciaal omdat structurele problemen eerst moeten aangepakt worden, maar herstructurering vraagt leergeld + belang op langere termijn (steviger concurrentiepositie en veilige toekomst)
- modernisering is voorwaarde voor rendementsverhoging en stijging van de efficiëntie
- diversificatie is een opportuniteit, geen probleem
- vermijden concurrentie binnen Europa – zelfde kwaliteitscriteria

4.2 M.b.t. subprioriteit 2b (verjonging landbouwsector)

- faciliteren verjonging landbouwsector is belangrijk voor de toekomst van de Vlaamse landbouw
- inzetten op verbetering generatiewissel en op toekomstgerichte investeringen en innovatie bij jongeren
- directe link met hulpbronnen mogelijk: beleid voor hulpbronnen betalen via VLIF?

5 Argumenten besteding prioriteit 3 (focus op voedselketen en risicobeheer)

- wezenlijk verschil tussen landbouw en tuinbouw
- 3a en 3b gelinkt
- creatie andere afzetmarkten en zo, samen met prioriteit 1, sturen investeringen van prioriteit 2
- verzekering kan zorgen voor gegarandeerd inkomen /v/ sector kan hier zelf voor instaan door bijdrage landbouwers zelf

5.1 M.b.t. subprioriteit 3a (organisatie en integratie voedselketen)

- nood aan betere organisatie KK zodat in toekomst minder middelen nodig
- diversificatie in de landen tuinbouw voor de toekomst cruciaal
- kansen voor dichtbij en voor samenwerking ; steun streekeigen producten
- gezonde bedrijven als basis
- lokaal en nijpend probleem
- 3a + 4a: één plus één is drie-principe => diversificatie landbouw, ecosysteembenadering op alle niveaus van de bedrijfsvoering
- samenwerking stimuleren door creatie kader
- relatie producent-consument versterken
- initiatieven aan de keten en de sector zelf overlaten
- eerlijke prijs, accent op korte keten, minder op productengroeperingen en branches

5.2 M.b.t. subprioriteit 3b (risicobeheer op bedrijfsniveau)

- financiële steun of enkel regulering?
- verzekering tegen tegenvallende prijzen ten voordele van rendabiliteit van de landbouwbedrijven
- belangrijk, zie werking Boeren op een Kruispunt
- zal veel geld kosten
- rampenschade niet via plattelandssteun betalen
- verzekeringen betaalbaarder maken maar opgelet voor neveneffecten

6 Argumenten besteding prioriteit 4 (focus op ecosystemen)

- alle deelaspecten zijn belangrijk en dit moet gebiedsgericht aangepakt worden
- dit is nodig om de landbouw te behouden
- innovatie implementeren via prioriteiten 3, 4 en 5
- ook VLIF draagt hiertoe bij (investerings)
- best gemeenschappelijk en gebiedsgericht aanpakken ; duidelijke doelstellingen nodig
- hoe ga je de vergoeding voor publieke diensten organiseren?
- inzetten op basiskwaliteit van natuur en milieu – biodiversiteit zal volgen
- meest belangrijk, lange termijnacties zijn nodig
- bij iedereen nadrukkelijk aan bod; vergroening (link met pijler 1) heeft invloed

6.1 M.b.t. subprioriteit 4a (biodiversiteit)

- centraal want ondersteunt veel andere aspecten (oa landschapskwaliteit)
- Europees aanpakken, niet direct veel middelen op inzetten (ook via andere instrumenten beoogd)
- integrale, brede zaak; diensten aan de gemeenschap
- Vlaanderen moet dringend bijbenen bij de rest van Europa
- werken aan bewustwording alle actoren, in het bijzonder landbouwers
- inspelen op de actualiteit in het kader van de instandhoudingsdoelstellingen
- landbouw in synergie met de natuur, systeem biedt kansen voor landbouwer en klimaat
- kleine teelten moeten gesteund worden, groeiende aandacht voor ecologische producten
- focus op win/win-aanpak, ill. bijenteelt
- agrobiodiversiteit is belangrijk tegen ziektes en plagen

6.2 M.b.t. subprioriteit 4b (waterbeheer)

- hangt grotendeels samen met het in stand houden van de biodiversiteit (4a)
- gerichte controles
- synergie tussen kosten besparen, minder overlast en ecologische winst
- eerst op bedrijfsniveau werken (bv. via 5a) pas daarna aandacht voor de ruimere ecosystemen
- systeem blauwe diensten uitwerken, stimuleren en ondersteunen
- klimaatadaptatie op een sociaal verantwoorde manier

6.3 M.b.t. subprioriteit 4c (bodembeheer)

- gaat grotendeels samen met het in stand houden van de biodiversiteit (4a) – niet apart betoelagen
- gerichte controles
- basis van alle principes en processen – link met prioriteit 3?
- wat met vrijwillige maatregelen ?
- al veel rond gedaan dus niet prioritair via PDPO op in te zetten
- -nood aan langetermijnvisie omtrent bodem

7 Argumenten besteding prioriteit 5 (focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector)

- onderling verband met prioriteit 4 dus samen aanpakken
- discussie: eerder ondersteunend voor prioriteit 4? enkel via innovatie (prioriteit 1) aanpakken? rol investeringen via VLIF
- belangrijk voor verduurzaming, nog veel winst mogelijk
- duidelijke doelstellingen nodig
- kennis verspreiden en implementeren, nog meer innovatieve projecten nodig
- meerdere win-wins
- meer op inzetten want nieuwe thema's

7.1 M.b.t. subprioriteit 5a (efficiënter watergebruik)

- aandachtspunt maar ook mogelijk buiten PDPO; op gebiedsniveau aanpakken
- is ten voordele van rendabiliteit van de landbouwbedrijven
- nu al vaak toegepast

7.2 M.b.t. subprioriteit 5b (efficiënter energiegebruik)

- aandachtspunt maar ook mogelijk buiten PDPO; op gebiedsniveau aanpakken (transport en huishoudens zijn grotere verbruikers)
- is ten voordele van rendabiliteit van de landbouwbedrijven
- inzetten op energieproductie, op zelfvoorziening
- in de tuinbouw wordt het al vaak toegepast (geldt ook voor een stuk voor subprioriteit 5c)

7.3 M.b.t. subprioriteit 5c (energie uit hernieuwbare bronnen)

- draagt bij aan een positief imago van de landbouwsector
- beperken afvalberg, verbreding, consumer-to-consumer (C2C)
- steun groene energie

7.4 M.b.t. subprioriteit 5d (stikstofoxide en methaanuitstoot)

- louter Vlaams op inzetten (ook 5d en 5e) (ook te klein van omvang ; vaak effect van andere input)

7.5 M.b.t. subprioriteit 5e (koolstofopslag)

- louter Vlaams op inzetten (ook 5c en 5d)

8 Argumenten besteding prioriteit 6 (focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland)

- via ESF (eventueel wel subprioriteit 6a) via PDPO)? plattelandsfonds?
- dorpskernen belangrijk ; inzetten op het platteland waar men in leeft (landbouw via P1)
- enige prioriteit die gehele platteland benadert dus hier zeker op inzetten + ook Boeren op een Kruispunt erin meenemen
- ook niet-landbouw op platteland moet kansen krijgen

8.1 M.b.t. subprioriteit 6a (diversificatie, armoedebestrijding en werkgelegenheid)

- vooral gezien als diversificatie van en op landbouwbedrijven; ook diversificatie tussen

landbouwbedrijven stimuleren

- niet diversificatie an sich betalen, maar het kader en draagvlak uitwerken
- innovatieve activiteiten uitwerken – nieuwe kansen voor bestaande landbouwbedrijven
- steun voor niet-rendabele investeringen (zoals gehandicaptentoilet bij zorgboerderij)
- géén zonevreemde activiteiten stimuleren!
- geen financiële steun om mensen uit de sector te stoten (tenzij begeleiding)
- bepaalde activiteiten meer ontwikkelingskansen geven, lokale verankering, minder afwenteling
- inzetten op tegengaan ontvolking en slaapdorpen

8.2 M.b.t. subprioriteit 6b (plaatselijke ontwikkeling plattelandsgebieden)

- nodig voor leefbaarheid platteland
- focus op mobiliteit en armoede in Leadergebieden, gebieds- en gemeenschapsontwikkeling,...
- ontwikkeling (bestaande) dorpsgemeenschappen, vrijwilligers, verenigingen...
- vooral zorgaspect belangrijk, financiële armoede minder prioritair

8.3 M.b.t. subprioriteit 6c (ICT)

- niet relevant voor Vlaanderen

VERSLAG VAN RONDE 2: OVERZICHT MOGELIJKE INVULLING PER PRIORITEIT.

Tijdens deze ronde konden de deelnemers tweemaal deelnemen aan een werkgroep rond een prioriteit naar keuze. Bij elke sessie werden de mogelijke pistes eerst doorlopen en geoogst, waarna in groep werd beslist welke ideeën verder uitgewerkt konden worden (cursief aangeduid).

Dit resulteerde niet enkel in een lijst van mogelijke uitvoeringen, maar eveneens in een eerste “maatregelfiche”. Bij deze laatste werd gepolst naar de doelstelling, primaire doelgroep, andere betrokken actoren en verwachte impact of effect van het voorgestelde idee. Alles werd zorgvuldig genoteerd door de rapporteurs en door het Vlaams Ruraal Netwerk per prioriteit weergegeven.

1 Oplijsting mogelijke maatregelen of ideeën per prioriteit

1.1 Prioriteit 1: focus op kennisoverdracht en innovatie

1.1.1 INFORMEREN, COMMUNICEREN, SENSIBILISEREN

- verspreiden van correcte informatie via vakbladen en landbouworganisaties
- inzetten op sensibilisering: bereiken burger via infoborden rond landbouwbedrijven, bereiken landbouwer inzake innovatieve mogelijkheden
- communicatie rond proefvoorbeelden: proefboerderijen, goede communicatie vanuit praktijkcentra, benchmarking buitenlandse voorbeelden, stimuleren proefprojecten
- inzetten op verzamelen en verspreiden brede kennis: inclusief multidisciplinaire benadering in het landbouwonderwijs, kenniscentra, meenemen van marktgerichte vorming, van aspecten inzake ondernemerschap en van aspecten rond toerisme
- bevorderen meer multidisciplinaire samenwerking tussen kennissen innovatiecentra
- proactieve gebiedsgerichte voorlichting
- professionaliseren landbouwonderwijs, met aandacht voor bredere bedrijfsmodellen en nieuwe afzetmarkten en voor marketingbudgetten
- competentiegericht werken, onderlinge kennisuitwisseling
- valoriseren ervaringskennis (burgerparticipatie)
- uitwerken systeem van lerende netwerken, m.i.v. webapplicatie voor landbouw in de brede zin, kenniscirkels, uitwisseling onderzoek met andere sectoren, sectoroverschrijdende adviesraad
- kennisuitwisseling en kenniscirkels over diverse thema's
- aandacht voor natuur, bodem, water: vakoverschrijdende kennisoverdracht, opleiding
- verder uitbouwen bedrijfsadviesystemen (BAS)
- uitwisseling onderzoek, praktijk, theorie
- kennis democratisch en laagdrempelig houden
- ruraal ondernemerschap stimuleren

1.1.2 INNOVATIE EN PRAKTIJK

- inzetten op wisselwerking praktijk en innovatie, m.i.v. inrichten lokale netwerken, onderzoek op praktijkbedrijven, demoprojecten, individueel advies, levenslang leren, voordelen innovatie aantonen, vrijheid landbouwer behouden
- opzetten systeem van individuele innovatiecheques in kader van innovatie-aanmoedigingsbeleid
- innoverende investeringen steunen, behoud technologische voorsprong
- uitwerken van pilootprojecten rond innovatie
- samenwerking onderzoek en kenniscentra
- betere begeleiding op bedrijfsniveau

1.2 Prioriteit 2: focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven

1.2.1 FOCUS STEUN

- focus financiële steun op jonge instappers (jonger dan 40 jaar)
- steun aan jonge landbouwers
- vergemakkelijken verjonging in landbouw
- verbeteren financieringsmodel overnames
- belangrijk: versterken generatiewissel
- bepalen uitstapregeling voor stoppende landbouwers
- voorbehouden van vestigingssteun voor de “echte” landbouwers
- selectieve investeringssteun voor modernisering, efficiëntie, innovatie en diversificatie
- focus op aanpassen bedrijfsstructuren in kader van Europees regelgevend kader (dierenwelzijn, leefmilieu, hygiëne)
- focus steun aan investeringen en diensten
- enkel projecten subsidiëren die een effect hebben op de leefbaarheid van het bedrijf en de bedrijfsvoering

1.2.2 FOCUS BEGELEIDING

- focus op verhogen opleidingsniveau landbouwers in kader van betere rendabiliteit
- nood aan (meer) advisering/informatie bij overname en start landbouwbedrijf
- focus op diversificatie verkoopkanalen
- aandacht voor marktgerichte ketenontwikkeling en –diversificatie

1.3 Prioriteit 3: focus op voedselketen en risicobeheer

1.3.1 RISICOBEBEER/ZEKERHEID

- inzetten op risicobeheer en verzekeringen
- noodfonds creëren om te grote prijsschommelingen te bufferen
- zorgen voor betaalbare verzekeringssystemen
- spreiden en bufferen van risico's door diversificatie in teelten of activiteiten
- korte keten verbeteren om minder afhankelijk te zijn van externe effecten
- structureel hervormen om te anticiperen op risico's in kader van (te) grote prijsschommelingen
- creatie overmachtsfonds voor bufferen noodsituaties (input sector, markt, banken, verzekeringen)

1.3.2 ORGANISATIE / SAMENWERKING

- faciliteren afzetbevordering door betere organisatie van de distributie en ondersteunen van de producenten
- regionale coördinatie
- ondersteunen producentenorganisatie
- detectie knelpunten bij landbouwers rond toetreden bij producentenorganisaties
- stimuleren volledige korte keten (uitvoeren strategisch plan, promotie, beperking risico's, vorming en advies)
- hervormen micro-investeringssteun: omschakeling naar andere landbouwsystemen ifv verhogen diversiteit
- samenwerking in de keten
- samenwerkingsverbanden maken tussen korte keten en andere (conventionele) bedrijven
- uitwerken verbeterde distributieconcepten

1.3.3 PROMOTIE / COMMUNICATIE (TUSSEN PRODUCENT EN CONSUMENT)

- inzetten op promotie en kwaliteit
- sensibiliseren van consument én producent voor de korte keten
- creatie boerenlabel i.p.v. distributielabel
- kwaliteitslabels: evenwicht zorgen in kosten en baten
- kwaliteitsregelingen uniformiseren
- evaluatie effect kwaliteitslabels
- integratie labels

1.4 Prioriteit 4: focus op ecosystemen

1.4.1 PRAKTIJK

- gebiedsgerichte aanpak
- diversiteit aan gewassen via ondersteunen agrarisch erfgoed
- inzet in Natura 2000 en Integraal Verwevings Ondersteunend Netwerk (IVON) en op een flexibele manier
- efficiënte en effectieve grondgebonden agromilieumaatregelen
- looptijd agromilieumaatregelen verhogen
- bonusbedrag samenwerking plattlandssectoren
- bufferecosysteemdiensten; multifunctionele maatregelen en functievariabele graslanden
- alternatief inkomen voor gemeenten voor opcentiemen voor bewoning en industrie
- stimuleren goed bodembeheer
- bewoningsproblematiek in overstromingsgebieden aanpakken
- blauwgroene dooradering
- definiëren landschappelijke hoofdstructuur (incl. visie en instrumentarium)
- middelen voor agrodiversiteit
- biologische landbouw
- bodem en organisch materiaal
- soortenbescherming
- stimuleren van maatregelen voor bodembeheer
- ecologisch netwerk verfijnen/verbindingstroken en corridors maken
- interdisciplinair/gebiedsgericht werken
- getrap systeem BO
- BO blauwe diensten
- stimuleren maatregelen inzake biodiversiteit (hennep, klaver)

1.4.2 ONDERZOEK EN BEGELEIDING

- kennisontwikkeling bodemdiversiteit
- biodiversiteit inpassen in de bedrijfsvoering
- bedrijfsadvies voor goed bodembeheer

1.5 Prioriteit 5: focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector

1.5.1 FOCUS OP ENERGIE

- teelt van eigen eiwitten voor diervoeding
- valorisatie gewasresten voor energie; biomassa voor industrie indien niet voor voeding/voeder
- energie uit nevenstromen of afvalproducten recupereren
- gebruik restwarmte stimuleren warmtekraftkoppeling (WKK)
- hernieuwbare energie: duurzame houtproductie, ontwikkelen duurzame bosbouwsector, korte omloophout, agroforestry... dat lokaal hout teelt en mensen tewerk stelt, minimale eisen rond duurzame hernieuwbare energieproductie in vergunningbeleid, windenergie
- energieproductie: biogas en reststromen, wind, korte omloophout en agroforestry, samenwerken, afzetmarkt

1.5.2 FOCUS OP STEUN

- financiële ondersteuning (VLIF) van infrastructuur (gedifferentieerd)
- kwetsbaarheid van hulpbronnen aftoetsen bij investeringen
- infrastructuur: investeringssteun voor alle zaken die ingaan op prioriteit 5

1.5.3 FOCUS OP BODEM

- bodemverrijking (organisch koolstof, humus, biodiversiteit)
- behoud koolstofinhoud in bodem
- bodemecosysteemdiensten: compost, mest, groenbedekkers, aandacht voor verdichting, bodemvruchtbaarheid, vergroening GLB, regelen landusechange, organische Copslag stimuleren...
- bodem: Copslag, organische mest, strooiselstallen, bodembehoud, behoud open ruimte

1.5.4 FOCUS OP WATER

- mensen sensibiliseren rond water, watervoorraad goed gebruiken
- rationeel watergebruik: hergebruik, buffering, peilgestuurde drainage

1.5.5 FOCUS OP ONDERZOEK EN ADVIES

- kennis: onderzoek, voorlichting, leren...
- advisering en begeleiding, steun, wetgeving, onderzoek en voorlichting

1.6 Prioriteit 6: focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland

1.6.1 FOCUS OP ECONOMIE/BEDRIJFSLEVEN/WERKGELEGENHEID

- dorpseconomie
- economie > landbouw
- samenwerking tussen ondernemingen, coöperatieve landbouwfazet
- coalities
- kleinschalige sociale voorzieningen/economie
- lokale economie
- sociale tewerkstelling
- creatie werkgelegenheid
- sociale economie-projecten
- koppelen noden aan zoektocht extra inkomen

1.6.2 FOCUS OP SOCIALE ASPECT

- participatie in lokaal beleid
- zorg(netwerk), leefbaarheid (materieel en immaterieel)
- sociaal kapitaal
- bestendigen/stimuleren sociale netwerken
- burgerparticipatie
- rol van de vrouw

1.6.3 FOCUS OP FUNCTIES PLATTELANDSDORPEN MEERWAARDE VOOR HET PLATTELANDSDORP

- plattelandstoerisme, -educatie
- multifunctioneel ruimte-(her)gebruik
- dorpsidentiteit, fysieke dorpskern
- bevorderen identiteit
- authenticiteit van het dorp
- verhogen leefbaarheid
- inzetten op toerisme bereikbaarheid
- landbouwverbreding
- intergemeentelijke samenwerking => samenwerking met andere plattelandsgebieden
- gemeenschap levendig houden
- stimuleren lokale netwerk en dorpscholen
- bestendigen bestaande dynamiek
- inzetten op armoede, woningkwaliteit
- lokale werking > investeringen
- participatie, co-creatie

2 Uitwerken van maatregelen/ideeën in voorbeeldfiches per prioriteit

2.1 Prioriteit 1: focus op kennisoverdracht en innovatie

2.1.1 INFORMEREN, COMMUNICEREN, SENSIBILISEREN

Fiche: focus op verzamelen en verspreiden brede kennis

Wat moet er gebeuren:

- aandacht voor multidisciplinaire benadering rond innovatie, milieu, economie, ... van alle soorten landbouwonderwijs en – onderzoek, incl. aandacht voor eindtermen rond de horizontale of verticale prioriteiten
- aandacht voor verspreiden van correcte en objectieve informatie via vakbladen en landbouworganisaties
- stimuleren samenwerking en multidisciplinaire aanpak (zowel qua thema's als sectoren) in kenniscentra (ILVO, INBO, provinciale centra) – bewaken van aanbod zonder creëren nieuwe centra
- concreet: ontwikkeling van eindterm rond duurzame ontwikkeling gekoppeld aan landbouwsystemen in landbouwonderwijs

Kerngroepen, doelgroep:

alle niveaus landbouwonderwijs (beroeps, hoger, universitair, vorming)

Wie is betrokken:

lesgevers (onderwijsinstellingen), landbouworganisaties, overheid, anderen

Impact/effect:

- kennisverhoging (theorie en praktijk)
- besef van de samenhang der dingen (leidt tot verandering)

Fiche: bevorderen van meer multidisciplinaire samenwerking tussen de kennisen innovatiecentra

Wat moet er gebeuren:

- onderzoeken mogelijkheid rond één centraal innovatiecentrum voor Vlaanderen
- inzetten op wisselwerking tussen praktijk en beleid

Kerngroepen, doelgroep:

kenniscentra overheid

Wie is betrokken:

/

Impact/effect:

- geïntegreerde onderzoeksresultaten
- meer valorisatie van onderzoek
- minder schotten
- minder verkokering

Fiche: valoriseren van ervaringskennis

Wat moet er gebeuren:

- uitwerken systeem van valoriseren van kennis en elders verworven competenties, zodat er een beoordeling kan worden gemaakt naar motivatie, leergierigheid en competentie van een persoon om te kunnen starten of om te begeleiden

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers, plattelandsondernemers met de focus op jongeren

Wie is betrokken:

formele onderwijsinstellingen, VDAB en kennisinstellingen

Impact/effect:

- oprichten nieuwe bedrijven
- opvolging van bestaande bedrijven

Fiche: lerende netwerken

Wat moet er gebeuren:

- webapplicaties inrichten
- kenniscirkels inrichten
- voorbeeldof modelbedrijven inrichten

Doel: kennisuitwisseling, draagvlak verbreding, inbreng kennis andere sectoren (sectoroverschrijdende inbreng)

Kerngroepen, doelgroep:

heel de landbouwsector en anderen (sector, onderzoek en beleid, ...) (kennis moet niet enkel intern verspreid worden, maar ook naar niet-praktiserende)

Wie is betrokken:

inbreng andere experts, procesbegeleiders (o.a. bedrijfsleiders uit andere sectoren), brede maatschappij (de gebruikers/verbruikers: alle gebruikers van het platteland etc.)

Impact/effect:

meer kennis, gefundeerde beslissingen, gedragswijziging, aanpassingsvermogen, beter inspelen op maatschappelijke evoluties en markten (beter management), draagvlak creëren bij collega's en anderen, blik verruimen, openheid nieuwe ontwikkelingen.

Fiche: BAS verder uitbouwen, naar andere aspecten uitbreiden

Wat moet er gebeuren:

- focus op meer individuele begeleiding, incl. administratie, leefbaarheid, duurzaamheid
- ondersteuning vanuit overheid
- goede opleiding erfbedreiders
- aandacht voor randvoorwaarden: kwaliteitscontrole adviezen, verzekering voor misadvies, resultaatsverbintenis BAS-adviseurs

Kerngroepen, doelgroep:

jonge landbouwers, starters

Wie is betrokken:

adviseurs, erfbedreiders

Impact/effect:

- solidariteit van kennis, kennis op maat, toepasbaar, niet algemeen
- informatie op maat van het landbouwbedrijf (opleiding, bedrijf, sociaal)

Fiche: wisselwerking praktijk en praktijk

Wat moet er gebeuren:

- aanduiden “bedrijfscoach” als hét aanspreekpunt voor nieuwe landbouwers, die link vormt met andere adviseurs en met vertaald wetenschappelijk onderzoek
- uitbreiding van BAS
- betrekken van de sector in de stuurgroepen van IWT projecten
- oprichten van fora (van academici tot landbouwer) voor uitwisseling van noden en onderzoek Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers op individueel bedrijfsniveau, onderzoekinstellingen

Wie is betrokken:

- landbouwadministratie, boekhouding landbouwbedrijven
- onderzoekinstellingen
- adviseurs

Impact/effect:

Kennis bij de individuele landbouwer brengen door:

- demonstraties
- BAS uitbouwen
- demo-bedrijven

2.1.2 INNOVATIE EN PRAKTIJK

Fiche: wisselwerking tussen praktijk en onderzoek in verband met innovatie

Wat moet er gebeuren:

- praktijkgericht op farm onderzoek, waarbij de onderzoeksvorstellen worden beoordeeld op mogelijke praktijktoepassingen (i.p.v. op wetenschappelijke verspreiding), zodat lokale noden en kennis meegenomen kunnen worden in het onderzoek
- verplichte openbaarheid van onderzoeksresultaten
- verzorgen link tussen onderzoek en praktijk door coördinatiecentra (cfr. CCBT, Eco²): begeleiden van groepen boeren en individuele boeren, verspreiden van informatie naar brede doelgroep

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers, onderzoekers en voorlichters, landbouworganisaties, praktijkcentra

Wie is betrokken:

vormingsen infokanalen, onderzoekscentra, beleid

Impact/effect:

- een betere doorstroming tussen onderzoek en praktijk, in twee richtingen. Dat leidt tot praktijkgericht en vraag gestuurd onderzoek.
- ervaringsuitwisseling, meer gebruik van lokale kennis
- meer samenwerking tussen landbouwers
- effect op alle andere prioriteiten, via het hefboomeffect van onderzoek en innovatie en kennisdoorstroming

Fiche: innovatiecheques**Wat moet er gebeuren:**

- een financiële tegemoetkoming om voor een innovatief plan (bv. klanten korte keten, insecten voor dierentuin, aquacultuur i.p.v. varkenskwekerij) een haalbaarheidsonderzoek te laten uitvoeren

Kerngroepen, doelgroep:

individueel bedrijf met een innovatief idee

Wie is betrokken:

Innovatiesteunpunt, experts (o.a. marketeer, natuurexpert,...)

Impact/effect:

Innovatie wordt versneld en gestimuleerd. Bedrijven weten snel of hun idee haalbaar is of niet, ze moeten geen onnodige kosten maken om het eerst uit te proberen. Daaropvolgend kan innovatiesteun komen voor de uitvoering van de goede ideeën.

Fiche: begeleiding op bedrijfsniveau**Wat moet er gebeuren:**

- BAS-systeem breder opvatten, incl. innovatie en diversificatie
- begeleiding bij opmaak projectplan voor aanvragen investeringssteun, met aandacht voor duurzaamheidsaspecten
- mogelijkheid tot procesbegeleiding van de landbouwer door een individuele begeleider die het totaalplaatje van het bedrijf analyseert

Kerngroepen, doelgroep:

primair: landbouwers

secundair: andere sectoren van rurale ondernemers

Wie is betrokken:

kennissen onderzoekscentra, steunpunten, belangenorganisaties, bedrijfsadviseurs (technische kennis), bedrijven

Impact/effect:

win-win voor zowel ondernemers als maatschappij doordat de potenties van een bedrijf worden geoptimaliseerd, rekening houdend met maatschappelijke doelstellingen

2.2 Prioriteit 2: focus op concurrentievermogen en rendabiliteit bedrijven

2.2.1 FOCUS STEUN

Fiche: instappende jongeren (-40) financieel ondersteunen

Wat moet er gebeuren:

- geen registratierechten bij de aankoop van grond voor landbouwers jonger dan 41 jaar
- installatiesteun voor opstart: maximaal behoud huidig systeem van vestigingssteun
- oprichting centraal aanspreekpunt voor jonge landbouwers
- 'jongerentoets': horizontaal scannen van het PDPO met als invalshoek de jonge landbouwer, invloed van alle maatregelen op jongeren bekijken en de mogelijkheden oplist
- advies: hoeft niet gratis te zijn – ook van de landbouwer financiële en kritische inspanning nodig

Kerngroepen, doelgroep:

de actieve (landbouwer in hoofdberoep) jonge landbouwer

Wie is betrokken:

- overheid
- adviesdiensten
- opleidingscentra

Impact/Effect:

- meer investeringsappetijt
- behoud familiaal karakter

Fiche: selectieve investeringssteun voor modernisering, efficiëntie, innovatie en opvolgingssteun

Wat/Waarop selecteren:

steun voor selectieve investeringen:

- doelstellingen EU
- maatschappelijke inpasbaarheid
- input en meerwaarde

Kerngroepen, doelgroep:

- actieve en dynamische landbouwers
- geen pensioenboeren
- producenten erkend door de lidstaten
- samenwerkende landbouwers

Wie is betrokken:

- financiële sector
- bedrijfsbegeleiding
- lagere overheden
- doelgroep zelf

Impact/Effect:

- efficiëntieverhoging, zowel op het bedrijf als op vlak van overheidsmiddelen
- bestendiging binnen de sector

2.2.2 FOCUS BEGELEIDING

Fiche: verhogen opleidingsniveau landbouwers

Wat moet er gebeuren:

landbouwers moeten de capaciteit verwerven om als landbouwer en ondernemer te starten, om een goede manager te zijn

Kerngroepen, doelgroep:

starters en landbouwers in omschakeling

Wie is betrokken:

onderwijsinstellingen en distributiebedrijven

Impact/Effect:

rendabele bedrijven op rendabele locaties

Fiche: financiële steun en advies aan jongeren en nieuwe uitbaters bij start of overname (of uitstap)

Wat moet er gebeuren:

- onafhankelijke begeleiding voor de overname, rond bv. fiscale aspecten, bedrijfsomvang
- de focus moet op actieve en leefbare landbouwbedrijven liggen

Kerngroepen, doelgroep:

- overnemers (o.a. overname van ouder op kind)
- ook landbouwers die 'uit het niets' starten
- actieve landbouwers (zie definitie Europese Commissie)
- leefbare landbouwbedrijven

Wie is betrokken:

- financieel: Vlaamse overheid
- advies: adviesdiensten (werken met adviescheques?)

Impact/effect:

- jonge landbouwers zouden meer openheid hebben t.o.v. innovatie en duurzaamheid (Europese doelstellingen)
- meer leefbaarheid op het platteland, want jonge landbouwers = meer jonge gezinnen, goed voor het gemeenschapsleven
- ook uitstapregeling voorzien

2.3 Prioriteit 3: focus op voedselketen en risicobeheer

2.3.1 RISICOBEBEER / ZEKERHEID

Fiche: verzekeringen

Wat moet er gebeuren:

- gesprek opstarten met verzekeringsmaatschappijen
- geen overlap hebben met landbouwrampenfondsen

Kerngroepen, doelgroep:

- toegankelijk voor actieve landbouwers

Impact/effect:

- risicospreiding op bedrijven
- het wegnemen van alle risico's is niet de bedoeling
- gedeelde risico's
- renteloze lening waarbij boer zelf terugbetaalt is goed alternatief

Fiche: spreiden en bufferen van risico's door diversificatie in teelten of activiteiten**Wat moet er gebeuren:**

- verdere ondersteuning voor diegenen die willen diversifiëren
- is wel geen oplossing voor iedereen...
- specialisten blijven noodfonds of verzekeringen nodig hebben

Kerngroepen, doelgroep:

- degenen die kunnen en willen

Wie is betrokken:

- steunpunten voor overleg en informatie-uitwisseling tussen consument producent

Impact/effect:

- risicospreiding

2.3.2 ORGANISATIE / SAMENWERKING

Fiche: regionale coördinatie**Wat moet er gebeuren:**

- projectmatige opstart
- idee van 1 kast met streekproducten in supermarkt waar ondernemers zelf zorgen voor de vulling van de kast. Het is niet de bedoeling hier etiketproducten in onder te brengen (vb. jenevers waar origineel ticket wordt op gekleefd).
- regionale coördinatie moet voldoende instrumenten creëren om dit mogelijk te maken.

Wie is betrokken:

- provincies of gebieden die coördineren (bv. promotieën publiciteitsmateriaal)

Fiche: ondersteuning producentenorganisaties (po)**Wat moet er gebeuren:**

- sterker staan in overleg met distributie via po
- info-uitwisseling tussen producenten via po
- vorming via po
- in overleg in de keten ook consumentenverenigingen betrekken

Impact/effect:

- versterkte positie van producent in de keten

Fiche: de volledige korte keten stimuleren door het Strategisch Plan Korte Keten uit te voeren, streekeigen en seizoensgebonden producten te promoten bij de consument en de verkoper, door risico's te beperken voor landbouwers die in de korte keten stappen (bv. microfinanciering binnen VLIF) en door vorming en advies te geven rond de korte keten

Wat moet er gebeuren:

- lokale markten/lokale verkopers samenbrengen: afzetmogelijkheden, afzet van verschillende sectoren samen, samenwerkingsverbanden
- faciliteren en beleid hieraan aanpassen
- Strategisch Plan Korte Keten uitvoeren
- ondersteunen van producent
- motiveren van consument

Kerdoelgroep

- producent en consument

andere actoren

- overheid
- actoren in landbouwverbreding
- actoren in toerisme
- actoren in regionaal en provinciaal beleid

impact/effect van de voorgestelde maatregel

- stabielere afzet voor landbouwers
- extra inkomen voor bedrijven (= vorm van risicospreiding)
- vermindering van ecologische voetafdruk
- imagoversterking van de landbouwsector

Fiche: micro-investeringssteun hervormen: omschakeling naar andere landbouwsystemen in functie van verhogen van de diversiteit en de "resilience"

Wat moet er gebeuren:

- oprichting van een risicofonds (eventueel zelfregulerend)

Kerngroepen, doelgroep:

- landbouwers die willen omschakelen (in functie van verhogen diversiteit)

Wie is betrokken:overheid

- verzekeringsmaatschappijen

Impact/effect:

- verhogen diversiteit op platteland (functioneel + landbouwsysteem, locatie context gebonden)

2.3.3 PROMOTIE / COMMUNICATIE (TUSSEN PRODUCENT EN CONSUMENT)

Fiche: promotie en kwaliteit

Wat moet er gebeuren:

- grotere afzet, meer bewustzijn over eetpatroon en voedselkilometers bij de consument brengen
- communicatieplan is nodig
- in kaart brengen van bestaande initiatieven
- geen nieuwe initiatieven toelaten naast de huidige, maar alles meer onder 1 koepel brengen

Kerngroepen, doelgroep:

- iedereen met interesse mag instappen
- doelgroep moet breder zijn dan klassieke doelgroep, want hier is potentieel bijna uitgeput
- distributiesector betrekken in proces en goed informeren
- lokale initiatieven zouden bv. op website van gemeente aangemoedigd kunnen worden

Impact/effect:

- grotere afzet + bewustwording van voedselkilometers
- respect voor product en producent
- producten moeten lokaal blijven. Economisch belang mag niet als eerste prioriteit gelden
- mentaliteitsverandering, fierheid over lokale producten bij consument brengen

Fiche: sensibiliseren van consument en producent voor de korte keten**Wat moet er gebeuren:**

- stimulans van gebiedsgerichte acties ter bevordering van lokale voedselproductie en –consumptie
- samenbrengen van producenten en consumenten; label van lokale producten

Kerngroepen, doelgroep:

- producent en consument

Wie is betrokken: Verwerkers voor primaire producten

- toerisme

Impact/effect:

- meer draagkracht
- sociaal en maatschappelijk aspect
- ecologische voetafdruk (CO₂ ↓)

2.4 Prioriteit 4: focus op ecosystemen

2.4.1 PRAKTIJK

Fiche: gebiedsgericht werken**Wat moet er gebeuren:**

bij het uitwerken van een gebiedsgerichte aanpak zijn volgende aandachtspunten belangrijk:

- je vertrekt niet van een bedrijfsfocus, maar van een gebiedsfocus,
- er moet eerst een gebiedsvisie zijn
- de maatregelen moeten afgestemd zijn op het gebied
- om tot een gebiedsvisie te komen, moeten verschillende lokale organisaties meer praten met elkaar en samenwerken, bv. natuurbeherende organisatie, landbouw, regionale landschappen,...
- overleg op lokaal niveau belangrijk
- De gebieden moeten op voorhand gescreend zijn m.b.t. hun nut en meerwaarde voor het inzetten van maatregelen
- de doelgroep voor het uitvoeren van de maatregelen zijn landbouwers maar ook groepen boeren (erg belangrijk!) en zelfs bij uitbreiding alle landgebruikers, natuurorganisaties,...
- de verwachte impact is meer effectiviteit van de maatregelen en maximaal gedragen door landbouwers

Fiche: grondgebonden, effectieve en efficiënte agromilieumaatregelen

Wat moet er gebeuren:

- gebiedsgerichte maatregelen voor weidevogels, akkervogels en Natura2000-soorten
- maatregelen voor een actief beheer van waardevolle habitats en landschapselementen
- maatregelen voor het bewaren en ontwikkelen (= herintroductie) van genetische diversiteit (rassen/cultivars). Een vb. dat daarbij aangehaald wordt (naar aanleiding van recente problematiek met huidige regeling aanplant boomgaarden) is het inzaaien van bloemenmengsels bij boomgaarden. Hierbij zouden de bloemen gemaaid moeten worden vooraleer pesticiden te gebruiken in de boomgaard.

Kerngroepen, doelgroep:

- professionele landbouwers maar ook landbeheerders

Impact/effect:

= het stoppen van de achteruitgang van de landbouwsoorten en een actieve bijdrage aan de instandhoudingsdoelstellingen, een actieve bijdrage aan habitats en soorten en het verhogen van de diversiteit in het genetisch materiaal en bij uitbreiding onrechtstreeks ook de biodiversiteit verhogen.

De huidige maatregelen positief formuleren/de (huidige) goede praktijk vergoeden in plaats van betalen om iets niet te doen: bv. geen geld geven om grasland niet te scheuren maar wel om het in goede staat van instandhouding te houden of brengen.

Fiche: bonus voor multifunctionele meerwaarde bij agromilieumaatregelen

Wat moet er gebeuren:

agromilieumaatregel waarbij samengewerkt wordt levert een bonus op. Een meerjarige overeenkomst met een resultaatverbintenis.

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Wie is betrokken:

overheid, gebruikers en natuurverenigingen.

Uitspraak in discussie: de discussie is niet landbouw vs. natuur, maar welke kansen je wil geven aan het lokale leven op het platteland?

Impact/effect:

multifunctionaliteit levert extra begrip op

Fiche: bufferecosysteemdiensten

Wat moet er gebeuren:

- maatregelen die breder kunnen gaan dan de zuivere agromilieumaatregelen: er is meer nood aan samenwerking tussen landbouwers, natuurverenigingen, vzw's zoals trage wegen, erosiecoördinatoren, wandelclubs... Maatregelen zijn beter indien ze effecten hebben op meerdere aspecten, bv. stroken die zowel erosie tegengaan als recreatief als wandelpad kunnen gebruikt worden en ook biodiversiteit brengen.
- geen hokjesdenken in enge pakketten (vast omschreven beheerovereenkomsten), maar brede maatregelen.
- een minimale administratieve last voor de landbouwer is nodig, samen met een goede ondersteuning.
- overheid heeft een faciliterende en controlerende rol

Kerngroepen, doelgroep:

gericht op landbouwers en gemeenten

Wie is betrokken:

overheid (faciliterend en controlerend), andere sectoren in de open ruimte. Een mogelijkheid is een peterschap, bv. voor een wandelclub die een pad onderhoud en aan sociale controle doet.

Impact/effect:

combinaties van maatregelen realiseren meerdere doelen op eenzelfde plek. Ook op openbare gronden moeten doelstellingen in het kader van gebiedsgerichte werking gerealiseerd worden.

Fiche: blauwgroene dooradering

Wat moet er gebeuren:

= een netwerk van percelenranden die biodiversiteit, waterbeheer en bodembeheer ondersteunen

- doelstellingen filteren uit bestaande plannen
- iedereen achter deze visie krijgen

Kerngroepen, doelgroep:

grondgebruikers

Wie is betrokken:

beleidsinstanties en lokale actoren

Impact/effect:

- lange termijn zekerheid voor grondgebruikers
- positief effect op biodiversiteit, waterbeheer en bodembeheer

Fiche: landschappelijke hoofdstructuur: visievorming en instrumentarium

Wat moet er gebeuren:

= integreren van verschillende maatschappelijke functies in 1 visie (holistische visie over landbouw, natuur, wonen, recreatie, agrarisch erfgoed, verkeer)

- instrumenten: grondverwerving, verweving, randvoorwaarden ontwikkelen

Kerngroepen, doelgroep:

lokale gemeenschappen

Wie is betrokken:

hogere overheden en onderzoekers + mensen uit het veld (KMO's, landbouwers, ...)

Impact/effect:

- draagvlak creëren
- gebiedsgerichte resultaten
- duurzame landbouw

Fiche: ecologisch netwerk verfijnen/verbindingstroken en corridors ontwikkelen

Wat moet er gebeuren:

- indien nodig een gebiedsvisie ontwikkelen
- concrete doelstellingen formuleren
- vorming en opleiding voorzien
- oplijsting van acties
- gebiedsgerichte inrichting (percelenranden, bosranden, ...)
- flexibiliteit
- geïntegreerde en multifunctionele toepassingen (agroforestry, vlinderbloemigen)

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers, grondeigenaars, boseigenaars, ...

Wie is betrokken:

gebruikers van open ruimte (recreanten, hobbyboeren, ...), monitoring door "experten" (worden doelstellingen gehaald?), beleid, bedrijfsplanners, ...

Impact/effect:

- effect van de inzet
- tegengaan van achteruitgang biodiversiteit

Fiche: interdisciplinair en gebiedsgericht werken

Wat moet er gebeuren:

- collectieve beheerovereenkomsten
- visieontwikkeling op streek/regioniveau: gebiedsgericht en multidisciplinair
- multifunctioneel bos

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers, recreanten, alle lokale actoren in de open ruimte ten beleidsmakers

Wie is betrokken:

interdisciplinaire teams voor nieuwe voorstellen Bos

Impact/effect:

- meer resultaat
- meer efficiënt
- meer samenwerking

2.5 Prioriteit 5: focus op efficiënt(er) gebruik hulpbronnen binnen de sector

2.5.1 FOCUS OP ENERGIE

Fiche: valorisatie van biomassa in functie van energie en industriële toepassingen

Wat moet er gebeuren:

- biomassaproductie zonder concurrentie met voedselgewassen. Valorisatie van biomassa. Onderscheid tussen energieteelten en gebruik van oogstresten. Nog veel vragen hierover; bijkomend onderzoek doen. Balans van alle vooren nadelen bij valorisatie gewasresten
- 7% focusgebied: kan er op deze gronden nog een stuk biomassaproductie op gebeuren zodat er naast vergroening, ook nog een stuk grondstof kan geproduceerd worden, dan met low input-gewassen?
- specifiek productie van biomassa voor energie of grondstoffen. Zoveel mogelijk wegblijven van concurrentie met voedselgewassen. Vb. agroforestry, op braakliggende industrieterreinen,...
- beleidsintegratie, beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking is nodig

Kerngroepen, doelgroep:

- landbouw
- verwerkende industrie
- onderzoekers
- beleidsmakers

Wie is betrokken:

beleidsintegratie moet er zijn, moet beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking zijn. Heel goed afwegen wat vooren nadelen zijn.

Impact/effect:

duurzame valorisatie van biomassa, ook rekening houden met mogelijke nadelen op andere vlakken bijvoorbeeld C-afname in de bodem

Fiche: bos/hout

Wat moet er gebeuren:

- lokale houtverwerking
- stimuleren lokale verwerking van hout (niet exporteren voor verwerking en daarna terug importeren)

Kerngroepen, doelgroep:

- bosbouwbedrijven
- houtkolom: verwerkende nijverheid
- boseigenaars en landbouwers (agroforestry – korte omloophout)

Wie is betrokken:

natuurverenigingen, overheden, bedrijven

Impact/effect:

- lokale tewerkstelling stimuleren, minder impact op milieu
- duurzame houtproductie
- duurzame houtproductie stimuleren (= nu planten wat later geoogst kan worden – stabiele houtproductie) – lange termijn-denken!
- zelfvoorzieningsgraad hout stijgt, C-opslag neemt toe, minder impact op milieu

2.5.2 FOCUS OP STEUN

Fiche: financiële ondersteuning van infrastructuur rond water, klimaat,...

Wat moet er gebeuren:

- aspecten water, lucht, energie en voederwinning
- het moeten innoverende elementen zijn m.b.t. deze aspecten.
- systeem van afbouw van de VLIF-steun na een aantal jaar om echte innovatie te ondersteunen

Kerngroepen, doelgroep:

- enkel naar actieve landbouwers
- voorwaarde om in te stappen moeten laagdrempelig zijn
- steun voor BBT-technieken
- stimuleren van samenwerking in dit kader
- maken van een “young farmers package”: nog hogere steun voor jongere landbouwers omdat zij al veel investeringen moeten doen, ook voor basisinvesteringen.
- (aangepaste) tweedehands investeringen of de overdraagbaarheid van steun

Wie is betrokken:

- onderzoek (BBT)
- constructeurs
- financiers

Impact/effect:

- duidelijke daling van milieudruk in het kader van het genomen initiatief
- een belangrijke impact is het stimuleren van het gebruik van innovatieve ontwikkelingen
- impact is ook dat men het gaat doen als men het stimuleert, anders gaat men het niet doen. Alleen dan kans om verder te evolueren naar een meer duurzame landbouw

2.5.3 FOCUS OP BODEM

Fiche: Bodemecosysteemdiensten

Groenbedekkers:

Wat moet er gebeuren:

stimuleren/verplichten (iedereen kans op steun of niet (bvb nu niet meer mogelijk in waterwingebieden))

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Impact/effect:

organische C-opslag

Niet-kerende/minimale bodembewerking

Wat moet er gebeuren:

stimuleren van niet-kerende en minimale bodembewerking

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Impact/effect:

bodemvruchtbaarheid, biodiversiteit, minder erosie, bodemkwaliteit, C-opslag, minder brandstofverbruik

Anti-erosiemaatregelen

Wat moet er gebeuren:

financieel steunen van maatregelen die erosie verhinderen of verhelpen samen met biodiversiteitsmaatregelen (bv. vergassen of bebossen van hellingen)

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Wie is betrokken:

Departement voor Leefmilieu, Natuur en Energie (agromilieumaatregelen)

Impact/effect:

verminderde bodemerosie, betere waterkwaliteit, stijging biodiversiteit, meer C-opslag

Beoordeling/analyse fysische bodemkwaliteit (structuur en textuur)

Wat moet er gebeuren:

Audits met begeleiding richting beter bodembeheer

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Impact/effect:

extra vruchtbaarheid, wateropslag, minder uitstoot, C-opslag

Bodemecosysteemdiensten

Wat moet er gebeuren:

financiële vergoeding voor bodemdiensten

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Impact/effect:

stimuleren van fauna en flora inen op de bodem, bodemkwaliteit stijgt, bodemvruchtbaarheid en daardoor productie stijgt, waterhoudend en –leverend vermogen stijgt, C-opslag

Fiche: bodem

Organische mest

Wat moet er gebeuren:

strooiselstallen en organische mestgebruik stimuleren

Kerngroepen, doelgroep:

veehouders

Wie is betrokken:

stallenbouwers, akkerbouwers, groentetelers

Impact/effect:

hoger C-gehalte bodem, stimuleert waterhuishouding, beter bodemleven, minder emissies

Restgronden benutten

Wat moet er gebeuren:

houtproductie op restgronden (opletten voor ontbossingscompensatie)

Kerngroepen, doelgroep:

particulieren en openbare besturen

Wie is betrokken:

administraties

Impact/effect:

energieproductie, C-opslag, biodiversiteit

Hoevecomposteren

Wat moet er gebeuren:

hoevecomposteren stimuleren (wetgeving!)

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Wie is betrokken:

administraties

Impact/effect:

hoger C-gehalte in de bodem, stimuleert waterhuishouding, beter bodemleven

Niet-kerende bodembewerking

Wat moet er gebeuren:

niet-kerende bodembewerking stimuleren

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Impact/effect:

C-opslag, waterhuishouding, bodemerosie

2.5.4 FOCUS OP WATER

Fiche: sensibiliseren i.v.m. water

Wat moet er gebeuren:

- meten is weten: wateraudits en energieaudits (stap voor investeringssteun) (energieën watermeetsystemen). Ook continue monitoring via steun (brede invulling: adviseurs, kenniscentrum)
- onvesteringssteun voor (innovatieve) wateren energiebesparende maatregelen (ook kleinschalig: niet enkel WKK's, zonnepanelen, windmolens)
- op basis van een water-audit, vergunning koppelen aan investeringen en investeringsteun, dus "zweep en wortel" (carrot and stick) tegelijkertijd gebruiken om dingen in beweging te krijgen.
- bonus voor innovatieve maatregelen of multifunctionele maatregelen
- positief verhaal brengen; stimulerend werken met verhaal van bewustwording erbij
- steun voor innovatieve maatregelen; surplus voor innovatieve maatregelen ; of bonus voor multifunctionele maatregelen
- investeringssteun met aandacht voor het watergebeuren en ook energie (vooral als we afbouw van stimuli vanuit federale overheid bekijken)
- terugverdientijd moet in acht worden genomen
- kan heel simpel zijn: start-stop systemen op machines,... Het moet ook om meer kleinschalige systemen gaan

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers en voedingsindustrie

Wie is betrokken:

kennissen praktijkcentra, private bedrijven, erkende deskundigen die wateren energie-deskundigheid hebben

Impact/effect:

- bewustwording
- efficiënter gebruik, besparing op water
- meer hergebruik
- gebruik juiste hulpbronnen, bijvoorbeeld regenwater indien mogelijk
- eventueel belonen van bedrijven die bewust water gebruiken
- extra verplichtingen aan bedrijven die niet bewust werken

Fiche: water

Denitrificatiebekkens

Wat moet er gebeuren:

denitrificatiebekkens (probleem N2O-emissie)

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Wie is betrokken:

burgers, openbare besturen, waterloopbeheerders, Vlaams Maatschappij voor Watervoorziening (VMW), waterschappen

Impact/effect:

water langer vasthouden, meer infiltratie, waterkwaliteit verbeteren

Permanente begroeiing

Wat moet er gebeuren:

permanent grasland, houtproductie op restgronden

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers, burgers, openbare besturen, waterbeheerders

Impact/effect:

vasthouden, bufferen, infiltratie, bodemstructuur, waterkwaliteit, C-opslag, tegengaan emissies

Bronmaatregelen

Wat moet er gebeuren:

ophouden aan de bron i.f.v. irrigatie, hemelwateropvang – zorgen voor een gepaste waterkwaliteit, een gepaste waterkwantiteit op het gepaste moment

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers, burgers, openbare besturen

Wie is betrokken:

waterbeheerders, VMW, watermaatschappijen, waterschappen

Impact/effect:

efficiënt watergebruik, vasthouden, bufferen, infiltratie, waterkwaliteit

Samenwerking in watermanagement

Wat moet er gebeuren:

irrigatievelden aanleggen bij watervoorraden met wateroverschotten (!wie betaalt (overheid of begunstigde...))

Kerngroepen, doelgroep:

waterbeheerders, landbouwers

Wie is betrokken:

openbare besturen, waterschappen

Impact/effect:

schaalvoordelen en win-winsituaties creëren, efficiënt watergebruik, bodemstructuur

Peilgestuurde drainage

Wat moet er gebeuren:

peilgestuurde drainage introduceren en toepassen

Kerngroepen, doelgroep:

landbouwers

Wie is betrokken:

waterbeheerders

Impact/effect:

efficiënt waterbeheer, infiltratie, bodemstructuur

2.6 Prioriteit 6: focus op sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling platteland

2.6.1 FOCUS OP ECONOMIE / BEDRIJFSLEVEN / WERKGELEGENHEID

Fiche: samenwerking tussen ondernemingen/coöperatieve landbouwfazet

Wat moet er gebeuren:

- premies voor begeleiding groepen
- investeringssteun voor sectoroverschrijdende samenwerking
- enkel als groep recht op steun
- doel = afzet van lokale producten, afzetbevordering
- plattelandseconomie ruimer maken dan de typische actoren
- platteland economische leefbaarder maken

Kerngroepen, doelgroep:

- landbouwers
- rurale ondernemers (bv. winkels, horeca)

Wie is betrokken:

- lokale overheden
- consument

Impact/effect:

- samenwerking op zich: meer samenwerking, meer actoren (landbouw, natuur, horeca, sociaal,...) met als gevolg daarvan meer economisch rendement binnen de plattelandseconomie
- economische return naar de streek (afzet in de regio, bv. via bakkers)
- economische leefbaarheid zonder afbreuk te doen aan het plattelandsaspect
- versterken plattelandsweefsel
- groepen engageren i.p.v. enkelingen
- als je in platteland de laatste open ruimte nog open wil houden, moet je ook voor deze ruimte een economische return krijgen

Fiche: coalities

Wat moet er gebeuren:

- bestaande oplossingen praktisch uitleggen, bekend maken
- dit kan via verenigingen, stimulans hiertoe.
- kennis ter beschikking stellen (gratis!) naar verenigingen, vzw's,...
- verenigingsleven ondersteunen met tools, financiering samenwerkingen met OCMW
- financiële en sociale armoede aanpakken

Kerngroepen, doelgroep:

de zwakkeren, de vrouw

Wie is betrokken:

verenigingen, OCMW, lokaal beleid, lokale en regionale dienstverlening, juristen

Impact/effect:

stijgende burgerparticipatie in sociale zorg

2.6.2 FOCUS OP SOCIALE ASPECT

Fiche: versterken lokale initiatieven en participatie

Wat moet er gebeuren:

- buurtwinkels, vrijwilligerswerking
- cursus omgaan met allochtonen
- ontwikkelen methodieken samenwerking
- stimuleren kangoeroe-wonen
- sensibiliseren

Kerngroepen, doelgroep:

inwoners, verenigingen, inwijkelingen

Wie is betrokken:

lokale, regionale overheid

Impact/effect:

- meer buurtwinkels
- verhoogde sociale verbondenheid
- seniorenwerking

Fiche: materiële en immateriële leefbaarheid

Wat moet er gebeuren:

- gemeenschapsgevoel promoten, contact met burens
- goed in je vel voelen
- tewerkstelling
- mobiliteit
- behuizing
- sociale voorzieningen

Kerngroepen, doelgroep:

plattelandsbewoners, dorpsgemeenschap

Wie is betrokken:

gemeentebesturen, verenigingen, buurtcomité, plattelandscoach ("vervanging" meneer pastoor), middenstand, provincie, decentralisatiepunten (post, UZ, politie)

Impact/effect:

- meer leefbaarheid, verbondenheid, meer vitaliteit
- betere toegang tot materiële voorzieningen, geen woningtekort, lokale coach.

2.6.3 FOCUS OP FUNCTIES PLATTELANDSDORPEN - MEERWAARDEN VOOR HET PLATTELANDSDORP

Fiche: plattelandstoerisme/plattelandseducatie

Wat moet er gebeuren:

- ondersteunen van lokaal toerisme
- plattelandsregio's mogen nog meer en beter inzetten op toerisme. Vb. VVV-kantoren, momenteel soms oubollige brochures.
- verschillende mogelijkheden: klassieke toeristische activiteiten (beleving van rust en stilte, fietsen, wandelen,...) versus eerder inspelen op nieuwe tendensen (teambuilding, nieuwe kicks...)
- waarop wordt ingezet is de keuze van de regio. Wel belangrijk om keuzes te maken.
- stad versus platteland. In de regio's nadenken hoe regio leefbaar kan gehouden worden.
- afstemming tussen bestaande initiatieven nodig; afstemming tussen beleidsdomeinen nodig. bv wildgroei van bewegwijzering tegengaan
- overheidsmaterie of privé? best ondernemers betrekken
- regio-identiteit: moet ook vanuit de entiteit komen/groeien. Je hebt externen nodig om je regio leefbaar te maken. Die externen zijn in feite 'consumenten van de identiteit'

Kerngroepen, doelgroep:

lokale ondernemers, lokale bewoners, nieuwe bewoners, scholen

Impact/effect:

- samenwerking en netwerking
- engagement van lokale actoren
- versterken regio-identiteit en verbondenheid met de regio
- verhogen economische rendabiliteit

Fiche: multifunctioneel (her)gebruik van de ruimte

Wat moet er gebeuren:

- inventariseren waar er problemen zijn (leegstand, niet-gebruik) en inventariseren wat de noden zijn
- deze twee bovenstaande elementen tegenover mekaar leggen en zien waar ze overlappen, nagaan wat de knelpunten zijn, zien wat waar kan worden ingevuld.
- wegwerken van de knelpunten en mogelijk maken van nieuwe functies
- meer flexibele regelgeving nodig, want nu is dat dikwijls de beperkende factor

Kerngroepen, doelgroep:

- lokale gemeenschap
- lokale economie zowel soft als economisch (sociaal, zorg, cultuur ; economisch (bv streekproducten))

Wie is betrokken:

- beleid: ruimtelijke ordening, onroerend (agrarisch) erfgoed, lokale overheid
- huidige ruimtegebruikers (bijv. landbouwers, eigenaars)
- participatie

Impact/effect:

- optimaal en functioneel gebruik gelinkt aan dynamiek
- ruimtegebruik voorkomt verwaarlozing, verloedering tegengaan
- behoud identiteit en verbondenheid met dorp
- dynamiek moet blijven
- aangename leefomgeving

Fiche: bevorderen identiteit

Wat moet er gebeuren:

- goede analyse van de streek ondersteunen, troeven zoeken, lokale ontwikkelingsstrategie (LOS)
- acties ondersteunen die identiteit ondersteunen. Er is een kapstok/rode draad in LOS nodig waarop kan worden ingespeeld.
- geïntegreerd werken / collectieve aanpak

Kerngroepen, doelgroep:

- regionale actoren (toerisme,...)
- iedereen
- lokaal= ?

Wie is betrokken:

- middenveld in de ruime zin
- lokaal bestuur
- sociale partners

Impact/effect:

- creëren van een grotere betrokkenheid
- zekere fierheid en samenhang
- vanuit deze twee elementen een economische impact realiseren en versterken van het economisch weefsel in brede zin van het woord

Fiche: authenticiteit

Wat moet er gebeuren:

- bewustwording van eigen identiteit en geschiedenis van de woonplaats
- versterken van identiteit (bv kunstroutes,...), kenmerken van een gebied
- gesprek/denkproces bij gemeentes: wie zijn wij, plattelandsgemeente, wat betekent dat?, waar leggen we accenten?

Kerngroepen, doelgroep:

inwoners (alle !), verenigingen, bedrijven, gemeenten, samenwerking gemeenten steden

Wie is betrokken:

- andere gemeenten
- Vlaanderen mee aan tafel om te faciliteren

Impact/effect:

- stimuleert lokale handel en producten
- aantrekkelijk maken van de streek (effect op jonge gezinnen – nodig om streek leefbaar te houden)
- goede beleidskeuzes die versterkend gaan werken

BIJLAGE 1: PROGRAMMA CONSULTATIEDAG 7 FEBRUARI 2012

- 09:30 Verwelkoming Jules van Liefveringe
- 09:40 Presentatie programma en voorstelling van het Europees kader Nele Vanslebrouck
- 10:00 Instructies eerste werkronde – Stef Steyaert
- 10:10 Werkgroepen eerste ronde: de fit tussen Europees kader en Vlaamse realiteit
- 11:20 Koffiepauze
- 11:40 Werkgroepen eerste ronde (vervolg)
- 12:30 Plenaire instructies voor tweede werkronde – Stef Steyaert
- 12:40 Lunch
- 13:40 Werkgroepen tweede ronde: de Vlaamse invulling (1e prioriteit)
- 14:35 Werkgroepen tweede ronde: de Vlaamse invulling (2e prioriteit)
- 15:25 Koffiepauze
- 15:45 Plenaire terugkoppeling resultaat werkgroepen
- 16:20 Afsluiting Patricia De Clercq
- 16:30 Receptie

BIJLAGE 2: PLATTELAND NA 2013: WAAR ZETTEN WE OP IN?

Nota ter voorbereiding van de consultatiedag op 7 februari 2012

ACHTERGROND

Deze korte nota werd opgemaakt ter voorbereiding van de Consultatiedag "Platteland na 2013: waar zetten we op in", georganiseerd door het Vlaams Ruraal Netwerk op 7 februari 2012.

Op deze consultatiedag kunnen actoren in de Vlaamse landbouw, ketenwerking en/of op het Vlaamse platteland ideeën uitwisselen over het toekomstig plattelandontwikkelingsbeleid en de rol van landbouw, natuur, ketenwerking en platteland hierin. Hierbij zullen we vertrekken van het Europese kader om daarna dieper in te gaan op de opportuniteiten en kansen binnen Vlaanderen, zonder hierbij in details te vervallen. De resultaten van de discussies vormen de basis van een rapport dat wordt meegenomen bij de verdere voorbereiding van het Vlaamse beleid.

Om de discussies te kaderen en de deelnemers al op voorhand documentatie door te sturen, werd deze nota opgesteld door een technische werkgroep. Hierin zetelden vertegenwoordigers van de beheersdiensten verbonden aan het huidige Vlaams Programma voor Plattelandontwikkeling 200-2013 (PDPO II). Het Vlaams Ruraal Netwerk stond in voor de eindredactie en verspreiding van de nota.

De nota beschrijft op een objectieve en summiere wijze het kader dat eind 2011 door de Europese Commissie werd voorgesteld. Hierbij vertrekken we van het hoogste echelon (Europa 2020-strategie) en dalen zo af via de nieuw opgerichte structuur van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader (GSK) naar het Europees Plattelandontwikkelingsbeleid via ELFPO. Deze zeer korte samenvatting van strategieën en doelstellingen is echter nodig voor een goed begrip van de voorstellen voor het Europees plattelandontwikkelingsbeleid.

Het tweede deel van de nota focust op de Vlaamse situatie. Hierbij werd kort en gebald een link gemaakt tussen elk van de zes voorgestelde Europese prioriteiten voor Plattelandontwikkeling en de Vlaamse stand van zaken. Dit zal het vertrekpunt en het kader vormen voor de discussies tijdens de consultatiedag op 7 februari 2012.

Onthoud bij het lezen van deze nota dat het onmogelijk was om een allesomvattende schets van de Vlaamse situatie op het Vlaamse platteland en in de Vlaamse landen tuinbouw op te stellen. Er werd gekozen voor een korte en bondige weergave van de toestand.

Breng deze nota zeker mee naar de consultatiedag. Hopelijk vormt dit de aanzet voor een boeiende discussie tijdens de consultatiedag maar ook erna!

Tot slot bedanken wij iedereen die heeft meegewerkt aan deze nota. Zonder jullie expertise, inbreng en tijdsbesteding zou dit niet mogelijk geweest zijn.

Veel leesplezier!

Brussel, 30 januari 2012 Vlaams Ruraal Netwerk

EUROPA 2020-STRATEGIE VIA “SLIMME, DUURZAME EN INCLUSIEVE GROEI”

“Europa 2020” is de strategie van de EU voor de komende jaren, waarmee de EU tegen 2020 5 kerndoelstellingen wil bereiken, in het bijzonder door in te zetten op:

- werkgelegenheid
- onderzoek en innovatie
- klimaatsverandering en energie
- onderwijs
- armoede en sociale uitsluiting

Men wil deze kerndoelstellingen tegen 2020 bereiken door in te zetten op een “slimme, duurzame, inclusieve groei”.

- Met “slimme groei” kan de EU beter presteren op het gebied van onderwijs, onderzoek en innovatie en de digitale samenleving – met directe gevolgen voor tewerkstelling.
- Met “duurzame groei” wil de EU evolueren naar een CO²-arme economie die duurzaam en zuinig omgaat met de grondstoffen, het milieu en de biodiversiteit – met directe gevolgen voor het bedrijfsleven (vooral KMO's) en groene technologieën.
- Met “inclusieve groei” wil de EU meer mensen in Europa aan het werk krijgen en investeren in onderwijs en bijscholing, maar ook de sociale zekerheid moderniseren voor de volledige EU en zo sociale uitsluiting tegengaan.³

HOE WIL EUROPA TUSSEN 2014 EN 2020 DEZE DOELSTELLINGEN BEREIKEN?

Eind 2011 publiceerde de Europese Commissie diverse voorstellen om via de verschillende Europese fondsen de EU 2020-doelstellingen te bereiken. Deze voorstellen zijn nog niet definitief, maar het algemeen kader is al gekend:

VIA ÉÉN GEMEENSCHAPPELIJK KADER (GSK)...

Vijf fondsen, in het bijzonder de structuurfondsen (Cohesiefonds, Europees Sociaal Fonds (ESF) en Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)), het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) en het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV), werken vanaf 2014 samen in één Gemeenschappelijk Strategisch Kader (GSK).

Deze vijf fondsen dragen via 11 gemeenschappelijke “GSK-doelstellingen” bij aan de EU2020-doelstellingen, waarbij ze ook aandacht hebben voor hun eigen specifieke elementen:

1. Onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie
2. Toegang tot, gebruik en kwaliteit van informatie en communicatietechnologie
3. Versterken van het concurrentievermogen van KMO's, de landbouwsector en de visserijen/aquacultuursector
4. Steun voor de verschuiving naar een koolstofarme economie in alle sectoren
5. Bevorderen van de aanpassing aan klimaatsverandering, risicopreventie en -management
6. Milieubescherming en het promoten van het efficiënt gebruik van hulpbronnen
7. Bevorderen van duurzaam transport en wegnemen van knelpunten in infrastructuurnetwerken
8. Bevorderen van werkgelegenheid en arbeidsmobiliteit
9. Bevorderen van sociale inclusie en armoedebestrijding
10. Investeren in onderwijs, vaardigheden en levenslang leren
11. Versterken van institutionele capaciteit en een efficiënte overheidsadministratie

... en doelstellingen per fonds

Per fonds werden verschillende thematische focusgebieden en prioriteiten naar voren geschoven. Via deze fondseigen prioriteiten en werking draagt elk fonds bij aan meerdere (maar niet alle) van de 11 gemeenschappelijke GSK-doelstellingen.

UITGELICHT: EUROPEES LANDBOUWFONDS VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING (ELFPO) 2014-2020

Het ELFPO draagt bij tot de Europa 2020-strategie door in te zetten op drie lange termijn doelstellingen:

- een concurrerende landbouw
- een duurzaam beheer van de natuurlijke hulpbronnen en klimaatactie
- een evenwichtige territoriale ontwikkeling van de plattelandsgebieden

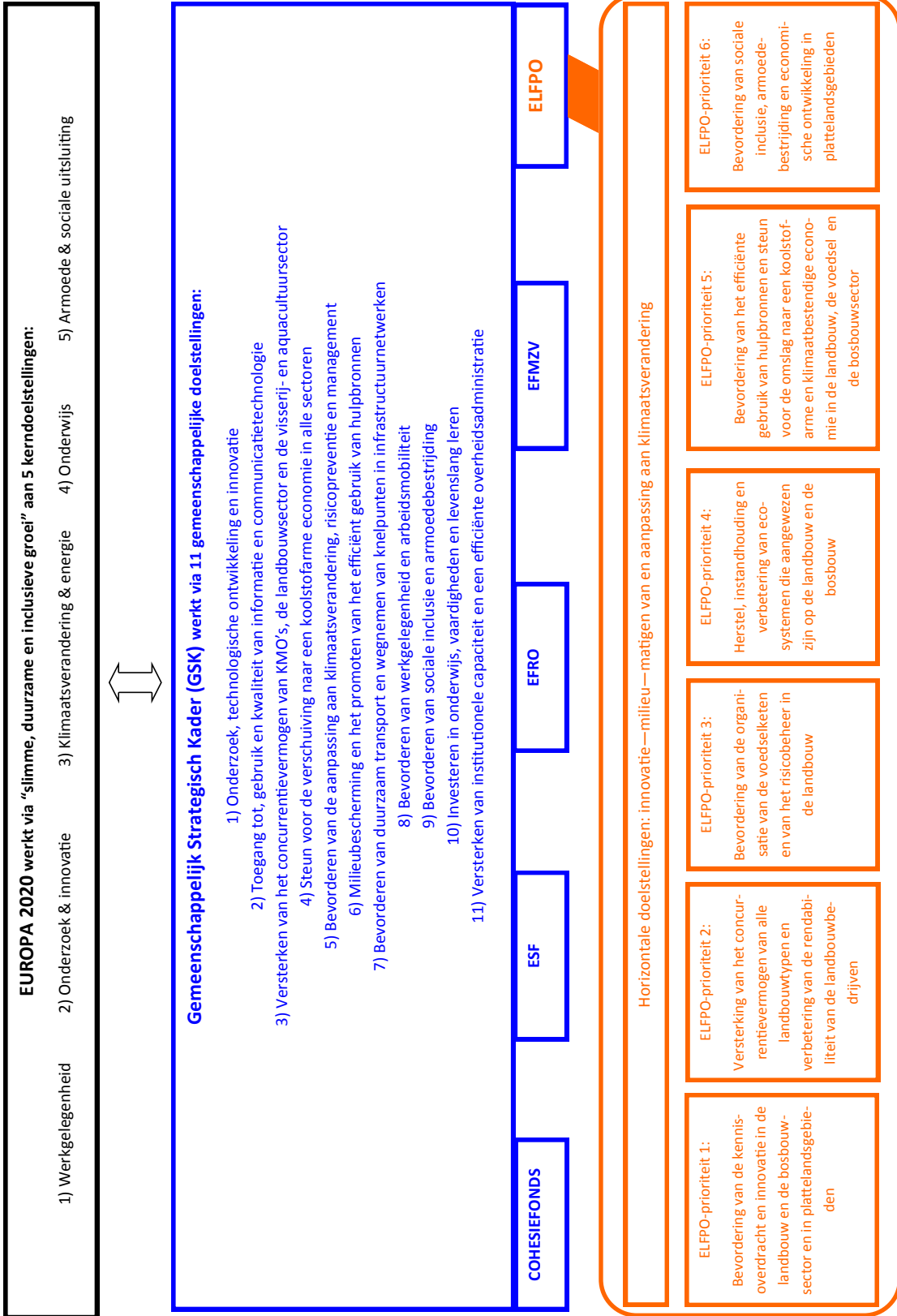
Deze worden vertaald in **3 horizontale en 6 verticale prioriteiten voor plattelandsontwikkeling**, die dan opnieuw gelinkt kunnen worden aan (één of meerdere van) de hogervermelde GSK-doelstellingen en de EU2020-doelstellingen:

1. bevordering van de kennisoverdracht en innovatie in de landbouw en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden
2. versterking van het concurrentievermogen van alle landbouwtypen en verbetering van de rendabiliteit van de landbouwbedrijven
3. bevordering van de organisatie van de voedselketen en van het risicobeheer in de landbouw
4. herstel, instandhouding en verbetering van ecosystemen die aangewezen zijn op de landbouw en de bosbouw
5. bevordering van het efficiënte gebruik van hulpbronnen en steun voor de omslag naar een koolstofarme en klimaatbestendige economie in de landbouw, de voedsel en de bosbouwsector
6. bevordering van sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling in plattelandsgebieden

Alle prioriteiten dragen bij tot de horizontale doelstellingen inzake innovatie, milieu en het matigen van en de aanpassing aan de klimaatverandering.

SCHETSMATIGE VOORSTELLING VAN HET EUROPESE KADER:

HOE WORDT DIT VERTAALD IN HET VLAAMS PLATTELANDSONTWIKKELINGSBELEID?

Bij de opmaak van het Vlaams Plattelandsontwikkelingsbeleid 2014-2020 (PDPO III) zal vertrokken worden van de 9 Europese plat-telandsprioriteiten en het hoger liggende Europese kader.

In de hierna volgende fiches werd voor elk van de zes verticale plattelandsprioriteiten een beknopte link met de Vlaamse situatie gemaakt. Hierbij werd op een algemene wijze geschetst hoe Vlaanderen tot nog toe op deze uitdagingen inspeelde en waarom deze aspecten in Vlaanderen van belang (kunnen) zijn. Bij deze werd (in de mate van het mogelijke) vermeden om expliciet naar maatregelen uit het huidig PDPO-programma te verwijzen.

De drie horizontale plattelandsprioriteiten (innovatie, milieu en klimaat) werden niet individueel omschreven maar komen in elk van de zes verticale prioriteiten terug.

VERTALING VAN ELFPO-PRIORITEIT 1: BEVORDERING VAN DE KENNISOVERDRACHT EN INNOVATIE IN DE LANDBOUWEN DE BOSBOUWSECTOR EN IN PLATTELANDSGEBIEDEN

Hieronder vallen de deelprioriteiten

- **1a/ het stimuleren van innovatie en van de kennisbasis in plattelandsgebieden;**
- **1b/ het verstevigen van de banden tussen de landbouwen de bosbouwsector en onderzoek en innovatie;**
- **1c/ het stimuleren van een leven lang leren en beroepsopleiding in de landbouwen de bosbouwsector.**

Er wordt vandaag veel aandacht besteed aan innovatie, zowel door het beleid als door bedrijven en sectoren. Een belangrijk element hierin is de vaststelling dat kennis, innovatie en een goed functionerende innovatieomgeving bijdragen tot economische ontwikkeling en tot de competitiviteit van een land, regio of sector. Tegelijk kan innovatie ook een hefboom zijn voor (duurzame) ontwikkeling en is het een instrument om tegemoet te komen aan maatschappelijke uitdagingen op vlak van milieu, dierenwelzijn, voedselveiligheid, landschap, etc. Innovatie is ook zeer divers. Het verwijst naar de creatie van nieuwe producten maar ook nieuwe processen, vermarktingsmethoden, diensten of organisatievormen kunnen voorbeelden zijn van innovatie.

Ook in de landen bosbouw en in de agrovoedingsketen is innovatie een sleutelwoord geworden. Net als in andere economische sectoren is innovatie belangrijk om de concurrentiekracht van de bedrijven te behouden of zelfs te vergroten. Tegelijk hebben deze sectoren zeer specifieke eigenschappen op vlak van de bedrijfsstructuur, de biologische processen, de verwevenheid met de natuur en het beleidskader. De snel veranderende markt en omgeving en de specifieke context waar de landen tuinbouw in Vlaanderen zich in bevinden, verhogen de stimulans voor en de noodzaak tot innovatie.

Kennis en innovatie zijn het resultaat van sociale en economische processen. Dat impliceert dat innovatie beïnvloed wordt door de absolute omvang van de uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling, maar ook dat de (kwaliteit van de) interactie tussen actoren en efficiënte kennisbenutting een belangrijke rol spelen.

Het beschikbaar stellen van kennis voor landen tuinbouw is een continue proces van opleiding, omscholing, training en onderwijs. Zo worden de agrarische ondernemers gestimuleerd om de nodige vaardigheden te ontwikkelen, waarmee ze de uitdagingen rond productiviteit en duurzaamheid kunnen tegemoetkomen. **Praktijkgericht onderzoek** met de focus op verspreiding van kennis draagt hier ook aan bij.

Ook **bedrijfsadviesystemen**, die advies op maat aan het bedrijf geven en normen en richtlijnen behandelen die essentieel zijn voor een goede bedrijfsvoering, dragen bij tot deze kennisontwikkeling.

In de toekomst kan men ook via het **“European Innovatiepartnerschap Productieve en Duurzame Landbouw” (EIP)** werken aan een snelle verspreiding van onderzoeksresultaten en het bevorderen van interactie tussen onderzoek en praktijk in de landbouwsector.

Een enquête, in 2008 uitgevoerd door het Departement Landbouw en Visserij bij meer dan 700 landbouwers, toonde aan dat 33% van hen een “innovatie” had doorgevoerd (hieronder werd verstaan: iets nieuw voor het bedrijf in kwestie). Vooral de tuinbouw-sector (45%) en de intensieve veehouderij (37%) gaven aan geïnnoveerd te hebben. Daarna volgden de gemengde (28%) en de akkerbouwbedrijven (27%). De rundveehouderij (melkvee en vleesvee) scoorden het laagst (19%).

Naast de specialisatie lijken ook de omvang van het bedrijf en de leeftijd van de bedrijfsleider van belang te zijn. Grotere bedrijven en jongere bedrijfsleiders gaven relatief meer aan geïnnoveerd te hebben. Van de bedrijfsleiders die aangaven geïnnoveerd te hebben, stelde 30% dat hij/zij een van de eersten in de sector was om de innovatie te introduceren (de pioniers). 43% gaf aan dat minder dan 25% van de collega's de innovatie al had doorgevoerd (de vroege volgers). En ongeveer 28% gaf aan dat al meer dan 25% van de collega's de innovatie had ingevoerd. Bij dit laatste spreekt men eerder van adoptie dan van echte innovatie.

VERTALING VAN ELFPO-PRIORITEIT 2: VERSTERKING VAN HET CONCURRENTIE-VERMOGEN VAN ALLE LANDBOUWTYPEN EN VERBETERING VAN DE RENDABILITEIT VAN DE LANDBOUWBEDRIJVEN

Hieronder vallen de deelprioriteiten:

- **2a/ het faciliteren van de herstructurering van landbouwbedrijven met ernstige structurele problemen, met name landbouwbedrijven met een geringe marktdeelname, marktgerichte landbouwbedrijven in bepaalde sectoren en landbouwbedrijven die hun landbouwactiviteiten moeten diversifiëren;**
- **2b/ het faciliteren van de verjonging in de landbouwsector.**

Al verscheidene decennia worden de verbetering van de rendabiliteit van landbouwbedrijven en de versterking van het concurrentievermogen als belangrijke prioriteiten naar voren geschoven, zowel op regionaal, nationaal als Europees beleidsniveau. De laatste jaren is er opnieuw een sterke roep naar meer prijsstabiliteit omwille van de sterk volatiele prijzen.

Het concurrentievermogen van de landen tuinbouwbedrijven wordt beïnvloed door verschillende factoren. Zo zijn modernisering, innovatie en diversificatie van belang, naast opleiding en begeleiding van landbouwers en samenwerkingsverbanden binnen de landbouw(keten).

De marktmacht van een individuele boer of tuinder is zeer gering en **samenwerking** tussen landbouwers onderling, maar ook samenwerking binnen de keten zal verder moeten worden gestimuleerd. Naast de bestaande en performante structuren moet er voldoende ruimte zijn om alternatieve (kleinschalige) samenwerkingsvormen te faciliteren.

Het **versterken van het concurrentievermogen** heeft ook onmiddellijk een link met innovatie en nieuwe technologieën die worden geïntroduceerd. De **modernisering** van bestaande bedrijven is belangrijk voor het concurrentievermogen ervan. De bedrijven dienen zich immers aan te passen aan steeds wijzigende (Europese) normen en bijhorende doelstellingen op het vlak van emissies (gassen, geur en stof), voedselveiligheid, dierenwelzijn, voedselkwaliteit etc. Bovendien is in bepaalde subsectoren een versnelde introductie van vernieuwde technologieën een must om concurrentieel te kunnen blijven en om de rendabiliteit te kunnen verzekeren in een grotere internationale marktcontext.

Ook **diversificatie** in ruime zin en innovatie blijven een belangrijk gegeven en leiden tot herstructureringen van het bedrijf. Voorbeelden zijn herlokalisatie, uitbreiding, nieuwe teelten, nieuwe producten, nieuwe afzetmarkten, specifieke diensten, uitbouwen van een korte keten-afzetkanaal,.... Onderzoek van het Departement Landbouw en Visserij toont aan dat in 2010 zo'n 5420 unieke landbouwers verbredingsactiviteiten hadden op hun bedrijf. Die verbreding kan verschillende vormen aannemen: milieuanpassing, land-schapsbeheer, sociale en toeristische activiteiten, uitbesteding van productiefactoren, en productie en afzet op het landbouwbedrijf.

Binnen de landen tuinbouwsector gaan, volgens een studie over "Wijkers en blijvers in de Vlaamse landen tuinbouw" van het Departement Landbouw en Visserij, structurele aanpassingen op **toetredende en uittredende bedrijven** hand in hand. Productiefactoren zoals grond, arbeid, kapitaal en productierechten verschuiven tussen de bedrijven en zorgen ervoor dat blijvende en toetredende bedrijven kunnen groeien en hun concurrentievermogen kunnen handhaven. Daarnaast vertoont de mobiliteit van productiefactoren een aantal tendensen die onlosmakelijk verbonden zijn met het familiale karakter van de Vlaamse landen tuinbouw. Bovendien zet de dalende trend in het aantal landen tuinbouwbedrijven zich door, wat we kunnen koppelen aan het vaak ontbreken van een opvolger.

Op vlak van bedrijfstype en -oriëntatie is er een tendens naar steeds meer gespecialiseerde bedrijven waarbij er toch nog een beperking in risico wordt ingebouwd. De gemiddelde bedrijfsoppervlakte van bedrijven stijgt. Er is een sterke concurrentie voor de productiefactor grond waarbij er spanning is tussen actieve landbouwers en andere grondgebruikers. In tijden van crisis zoekt een groter aantal bedrijven naar een inkomen buiten de primaire productie.

Het faciliteren van de **verjonging** in de landbouwsector zal ook in de toekomst een blijvende aandacht en passende ondersteuning vragen, gezien de stijgende installatiekosten, productiekosten, volatiele markten en de nood aan een minimale bedrijfsomvang om een waardig inkomen te kunnen genereren op een startend bedrijf.

In de laatste tien jaar zijn de gemiddelde vestigingskosten per bedrijf met ongeveer 20% gestegen (en blijven ze verder stijgen). In de periode 2002-2005 was er een stabilisatie van het aantal vestigingen (overname van bedrijven) in de landen tuinbouw op ongeveer 200 à 220 per jaar. Vanaf 2006 tot 2010 ligt het gemiddelde iets hoger op 230 starters maar wel met grote schommelingen jaar per jaar.

VERTALING VAN ELFPO-PRIORITEIT 3: BEVORDERING VAN DE ORGANISATIE VAN DE VOEDSELKETEN EN VAN HET RISICOBEBEER IN DE LANDBOUW

Hieronder vallen de deelprioriteiten:

- **3a/ het beter integreren van de primaire producenten in de voedselketen aan de hand van kwaliteitsregelingen, afzetbe-vordering op plaatselijke markten en korte voorzieningsketens, producentengroeperingen en brancheorganisa-ties;**
- **3b/ het steunen van risicobeheer op landbouwbedrijfsniveau.**

De voorbije decennia is de afstand tussen producent en consument in de voedselketen steeds groter geworden. De verwerkende industrie, de distributie en het hele agrobusinesscomplex vestigden zich als extra schakels tussen producent en consument. Om de positie van de landbouwer in deze ketenorganisatie te versterken, kunnen verschillende zaken ondernomen worden.

Kwaliteitsregelingen creëren toegevoegde waarde voor producten en verstevigen de marktkansen ervan. Voor de consument biedt een kwaliteitsregeling een garantie over de kwaliteit van het product. In Vlaanderen zijn slechts enkele producten erkend onder de Europese kwaliteitsregeling (Beschermd Oorsprongsbenamingen, Beschermd Geografische Aanduidingen en Gegarandeerde Traditionele Specialiteiten). Daarnaast zijn er ook nog kwaliteitsregelingen die op Vlaams niveau erkend zijn.

Korte (voorzienings-)ketens kunnen zowel op sociaal, als op ecologisch en economisch vlak voordeel opleveren. Zo is er een direct contact tussen landbouwer en consument, weet de consument waar zijn voedsel vandaan komt, wordt het imago van de landbouw verbeterd, is er minder transport en verpakking nodig, wordt de regionale economie bevorderd, ontstaan er kansen voor kleinscha-lige en gemengde bedrijven, is er zekerheid over afzet, etc.

De korte keten kan verschillende vormen aannemen: een boerenmarkt is een heel ander initiatief dan een groenteabonnement en in een eigen hoevewinkel kunnen zowel producten van het eigen bedrijf als producten van naburige bedrijven verkocht worden. Korte keteninitiatieven zijn met andere woorden heel divers.

Recent werd in Vlaanderen het Strategisch Plan Korte Keten gelanceerd. De ambitie van dat plan is om in het kader van duurzame landbouw de actoren te ondersteunen en te stimuleren om binnen de korte keten actief te zijn.

Ook **samenwerkingsverbanden** worden vaak opgezet om de positie van producenten in de markt te verbeteren en/of de keten te verkorten. Die samenwerkingsverbanden kunnen verschillende vormen aannemen. Sommige producenten organiseren een korte keten met consumenten. Andere producenten sluiten een (exclusief) contract af met een grote distributeur. Soms worden er nieuwe producten of productiemethoden ontwikkeld. Ook het oprichten van producentengroeperingen kan een vorm van samenwerking zijn. Producenten kunnen in producentengroeperingen, -organisaties of brancheorganisaties onderling samenwerken om zo een grotere invloed te kunnen uitoefenen op prijsonderhandelingen.

Van groot belang voor het welslagen van dergelijke samenwerkingsverbanden zijn kennisuitwisseling tussen landbouwers, een goede ondersteuningsstructuur voor nieuwe ketens, en het openstellen van maatregelen voor groepen.

Als gevolg van de klimaatverandering en de toenemende volatiliteit van de prijzen zullen landbouwers blootgesteld worden aan steeds grotere economische en ecologische risico's. Een doeltreffend, efficiënt en betaalbaar risicobeheer is dan ook van essentieel belang. Hierbij kunnen diverse pistes bewandeld worden, zoals onderlinge fondsen, inkomensstabiliteitsfonds, investeringssteun of subsidies voor verzekeringspremies. Ook in Vlaanderen gaat hier aandacht naar toe: zo zijn er de afgelopen twee jaren verschillende overlegmomenten georganiseerd met de verzekeringssector en de landbouwsector over de opstart van gewasverzekeringen in Vlaanderen.

VERTALING VAN ELFFPO-PRIORITEIT 4: HERSTEL, INSTANDHOUDING EN VERBETERING VAN ECOSYSTEMEN DIE AANGEWEEZEN ZIJN OP DE LANDBOUW EN DE BOSBOUW

Hieronder vallen de deelprioriteiten:

- **4a/ het herstellen en in stand houden van de biodiversiteit, met inbegrip van Natura 2000-gebieden en landbouw met een hoge natuurwaarde, en van de toestand van de Europese landschappen;**
- **4b/ het verbeteren van het waterbeheer;**
- **4c/ het verbeteren van het bodembeheer.**

Deze prioriteit zet in op natuur, milieu en landschap, specifiek verbonden aan de landbouw en de bosbouw.

Biodiversiteit (de verscheidenheid aan dier-, plantensoorten en ecosystemen) heeft tal van nuttige functies, ook in het landbouwgebied. Een grote soortenrijkdom versterkt bijvoorbeeld de natuurlijke plaagbestrijding, is belangrijk voor de bestuiving, draagt bij tot de wateren bodem-kwaliteit,... Daarnaast is het platteland een thuishaven voor vele soorten gebonden aan typische bos-, akkeren/ of weidelandschappen. Bio-diversiteit en mooie landschappen dragen ook bij tot een hogere belevingswaarde voor de mens, bijvoorbeeld via recreatie en toerisme. Toch gaat de biodiversiteit al jaren achteruit: de meeste vogelsoorten uit het landbouwgebied gaan er in West-Europa sterk op achteruit en zijn zelfs bedreigd – net zoals andere soorten zoals bijen en vlinders. Deze achteruitgang houdt o.a. verband met de intensivering en schaalvergroting in de landbouw, waardoor de habitatkwaliteit daalt (grotere percelen, minder variatie in teelten en gewassen, minder onbeteeld areaal) en de oppervlakte aan geschikt habitat steeds kleiner wordt. Hiermee zijn onbedoeld de levensvoorwaarden voor veel soorten verslechterd, ook voor nuttige insecten, zoals bestuivers en natuurlijke vijanden van plagen. Ook in de bossen zijn er factoren die de biodiversiteit bedreigen, zoals versnippering, verdroging, aanplant en verwildering van uitheemse soorten,...

Kleine landschapselementen zoals hagen, heggen, houtkanten, bomenrijen, poelen enz. spelen binnen het Vlaamse landbouwlandschap een belangrijke rol als leefplaats of verbindingsweg voor natuurlijke organismen en maken vaak deel uit van een typisch landschapsbeeld. Ze behoren tot de geschiedenis van onze cultuurlandschappen. Hun economische functie is in de afgelopen decennia echter verloren gegaan. Daarom verdwijnen ze uit het landbouwlandschap, waarmee ook de ecologische functies verdwijnen.

Natura 2000-gebieden zijn gebieden die vanuit Europa beschermd worden omdat er bepaalde waardevolle ecosystemen (bijvoorbeeld soortenrijke graslanden) of planten/of diersoorten voorkomen. Ook bossen vallen hieronder en herbergen vaak waardevolle natuur. Binnen de Natura 2000-gebieden is er ook vaak een rol weggelegd voor de landbouw. Momenteel is de natuur in veel van de Vlaamse Natura 2000-gebieden echter niet “in goede staat van instandhouding”. Zo zijn bepaalde natuurkernen te klein om de natuurwaarden te behouden of zijn bijvoorbeeld niet alle bossen even waardevol omdat er veel uitheemse bomen en struiken staan of omdat ze een uitgesproken houtproductie-functie hebben.

Water is een kostbaar goed voor natuur en mens. Een goede waterkwaliteit is belangrijk voor tal van zaken, zoals drinkwatervoorziening, de overleving van planten, vissen, dieren, ... Net zoals andere sector veroorzaakt de landbouwsector in Vlaanderen druk op de waterkwaliteit, met name via het gebruik van pesticiden en meststoffen.

Op het vlak van waterbeheer zal onder meer door de uitvoering van het Decreet Integraal Waterbeleid de Vlaamse landen tuinbouw met nieuwe beperkingen te maken hebben. Zo zal de afbakening van overstromingsgebieden een grote ruimteclaim op het landelijk gebied leggen.

Maar er zijn ook kansen weggelegd voor de landbouw: in een tijd waarin de rol van de landbouw zich nadrukkelijk verbreedt, is ook waterbeheer een maatschappelijke functie waaraan de landbouw positief kan bijdragen. De landbouwer kan bv. blauwe diensten leveren en op die manier positief bijdragen tot waterberging, -conservering en -levering, afvalwaterverwerking en watergerelateerde landschappen.

Bodembeheer omvat het tegengaan van het verlies van vruchtbare bodems. Een voldoende hoog gehalte aan organisch materiaal is essentieel voor een vruchtbare en veerkrachtige bodem. Zo heeft het een positieve invloed op de bodemstructuur, de bewerkbaarheid, de waterhuishouding (infiltratiecapaciteit en vochthoudend vermogen), de erosie en slempgevoeligheid. Organisch materiaal dient tevens als buffer voor de uitwisseling van nutriënten voor het gewas en de bodem-pH en levert voedsel voor de bodemorganismen, die op hun beurt ook zorgen voor een goede bodemstructuur en -vruchtbaarheid.

Bodemerosie is een belangrijk probleem in Vlaanderen en kan vergaande gevolgen hebben. Op korte termijn kan bodemerosie bijvoorbeeld leiden tot opbrengstverlies van landbouwgewassen door wegspoelen of begraven van zaaigoed, meststoffen en bestrijdingsmiddelen en tot vervuiling van waterlopen door sediment, overstroming van straten en gebouwen door modderig water. Op lange termijn kan dit leiden tot vermindering van de bodemkwaliteit, dichtslibben van wachtbekkens, waterlopen en riolering, ...

De **biologische bedrijfsvoering** draagt meer bij tot de instandhouding van ecosystemen, huisvest doorgaans een hogere biodiversiteit en is minder belastend voor het milieu dan de gangbare bedrijfsvoering. Het aandeel van de oppervlakte in biologisch landbouwgebruik is sinds 2002 relatief stabiel en bedroeg in 2010 3.822 ha, wat overeenkomt met 0,6% van de totale oppervlakte landbouw. De beperkte toename in Vlaanderen staat in contrast met de sterke toename van het biologisch bewerkte areaal in de Europese Unie.

VERTALING VAN ELFPO-PRIORITEIT 5: BEVORDERING VAN HET EFFICIËNTE GEBRUIK VAN HULPBRONNEN EN STEUN VOOR DE OMSLAG NAAR EEN KOOLSTOFARME EN KLI-MAATBESTENDIGE ECONOMIE IN DE LANDBOUW, DE VOEDSELEN DE BOSBOUWSECTOR

Hieronder vallen de deelprioriteiten:

- 5a/ het bevorderen van een efficiënter watergebruik in de landbouwsector;
- 5b/ het bevorderen van een efficiënter energiegebruik in de landbouwen de voedingssector;
- 5c/ het faciliteren van de levering en het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen, van bijproducten, afvalmateriaal, residuen en andere non-foodgrondstoffen ten bate van de bio-economie;
- 5d/ het reduceren van de stikstofoxide en de methaanuitstoot door de landbouw;
- 5e/ het bevorderen van koolstofopslag in de landbouwen de bosbouwsector.

Om een duurzame economie in Europa te garanderen, moeten we efficiënt met onze hulpbronnen omgaan. Hierdoor wordt niet alleen draagkracht van de aarde gerespecteerd, maar kan ook de economie nieuwe kansen krijgen, de productiviteit stijgen, de kosten dalen en bijgevolg onze concurrentiepositie verbeteren.

Water is voor de landbouw een noodzakelijk productiemiddel voor het drinken van het vee, de groei van gewassen, het wassen van geogoste gewassen, onderhoud van gebouwen, ...

In Vlaanderen werd in 2005 zo'n 717 miljoen m³ water (exclusief het koelwater) gebruikt, waarvan de Vlaamse landen tuinbouwsector circa 8% gebruikte. Landbouw is hiermee, na de industrie en de gezinnen, de derde grootste gebruiker. Binnen de sector zijn de gemengde bedrijven de grootste watergebruikers, gevolgd door de glastuinbouwsector, de sierteeltsector en de melkveebedrijven.

Het gebruikte water is afkomstig van ondiepe (16%) en diepe (40%) grondwaterlagen, hemelwater dat opgevangen wordt via gebouwen en serres (29%), oppervlaktewater (4%). Slechts 11% van het totale waterverbruik wordt afgenomen van de openbare drinkwatermaatschappij. Bijna de helft van de bedrijven gebruikt zelfs totaal geen leidingwater. De glastuinbouw gebruikt hoofdzakelijk hemelwater dat opgevangen wordt via de serre.

Door de klimaatopwarming en de eindigheid van de voorraad fossiele brandstoffen is energiebesparing een belangrijke maatschappelijke uitdaging geworden. De Vlaamse landen tuinbouwsector is vrij energie-intensief in vergelijking met andere regio's en dus gevoeliger voor de nadelige gevolgen zoals prijsstijgingen. De energieprijzen beïnvloedt indirect ook de kostprijs van andere productiefactoren als meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en in mindere mate ook veevoeders. Efficiënter gebruik van grondstoffen werkt dus een belangrijke kostenbesparing in de hand.

Binnen de landbouwsector is de glastuinbouw de grootste energiegebruiker. In de varkens pluimvee sector gaat de energie vooral naar de verwarming en ventilatie van de stallen. In de melkvee sector gebruiken de melkmachine, de melkkoeltank en de tractor veel energie.

De daling in energiegebruik sinds 2004 is echter in 2009 gekeerd.

Er doet zich wel een opmerkelijke evolutie naar 'schonere' energiebronnen voor, vooral in de glastuinbouw. Zo is het gebruik van aardgas sinds 1990 verachtvoudigd, ten koste van het gebruik van steenkool en zware stookolie.

Sinds 2005 doet ook biomassa als hernieuwbare energiebron zijn intrede in de landbouw – en stond in 2009 al in voor 8% van het totale energiegebruik. Bij de teelt van biomassa moet rekening gehouden met de beperkt beschikbare landbouwoppervlakte in Vlaanderen, duurzaamheidscriteria voor de productie van hernieuwbare energie, de vraag naar biomassa voor andere en meer hoogwaardige toepassingen (voedsel, structuurmateriaal, grondstof voor non-foodverwerking, ...).

In het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012 is voor de glastuinbouw tegen 2013 het doel vooropgesteld om 75 % van de energie uit aardgas of hernieuwbare energiebronnen te halen. In 2009 bedroeg dit aandeel 61 %.

Ook dient in de landen tuinbouwsector verder getimmerd te worden aan de weg van rationeel energiegebruik en aan de productie en gebruik van groene warmte en stroom. Uit potentieelstudies voor hernieuwbare energie is gebleken dat er nog heel wat mogelijkheden zijn in de landen tuinbouwsector.

Broeikasgassen koolzuurgas (CO₂), methaan (CH₄) en lachgas (N₂O) veroorzaken wereldwijd een klimaatverandering. Vlaanderen heeft in navolging van het Protocol van Kyoto een klimaatplan opgesteld dat voor de verschillende sectoren een hele reeks maatregelen bevat die het mogelijk moeten maken de Kyoto-doelstelling te halen. Deze doelstelling houdt een reductie met 5,2 % van broeikasgasemissies (of 22,2 Mton CO₂-equivalenten) in de periode 2008-2012 tegenover 1990. In 2009 bedroeg de totale emissie van broeikasgassen uit de landbouw 8.974 kton CO₂-equivalenten, een daling met 18 % t.o.v. 1990 en 10 % t.o.v. 2000.

De bodem is een heel belangrijke opslagplaats voor het broeikasgas CO₂ onder de vorm van koolstof. De laatste jaren stellen we in Vlaanderen echter een dalend organische stofgehalte vast in onze landbouwbodems. Uit veldonderzoek blijkt dat 35% van de akkerpercelen en 50% van de weidepercelen een koolstofgehalte beneden de streefzone hadden in de periode 2007-2010. In Vlaanderen komt er bijgevolg netto meer koolstof (en ook CO₂) vrij dan dat er wordt opgeslagen in de landbouwbodem. Een negatieve koolstofopslag leidt ook tot een mindere bodemstructuur, waardoor de landbouw minder aangepast is aan het veranderende klimaat met meer overvloedige regen en droogte. Om het organische stofgehalte in de bodem te verhogen, moet de landbouwer regelmatig extra organisch materiaal toedienen, omdat de oogstresten van de gewassen niet volstaan om de afbraak van de bodemorganische stof te compenseren.

Ook bossen vormen een belangrijke opslagplaats voor CO₂, zowel in het hout als in de bodem (humuslaag). Eén hectare bos bevat ongeveer 1,1 ton CO₂. Koolstofopslag vindt vooral in jonge bossen plaats (eerste 150 jaar), nadien blijft het koolstofgehalte ongeveer stabiel.

VERTALING VAN ELFPO-PRIORITEIT 6: BEVORDERING VAN SOCIALE INCLUSIE, ARMOEDEBESTRIJDING EN ECONOMISCHE ONTWIKKELING IN PLATTELANDSGEBIEDEN

Hieronder vallen de deelprioriteiten:

- **6a/ het faciliteren van diversificatie, de creatie van nieuwe kleine ondernemingen en van extra werkgelegenheid;**
- **6b/ het stimuleren van de plaatselijke ontwikkeling in plattelandsgebieden;**
- **6c/ het verbeteren van de toegankelijkheid, het gebruik en de kwaliteit van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) in plattelandsgebieden.**

Vlaanderen verstedelijkt elk jaar meer en meer. Toch zijn er nog steeds heel wat verschillen tussen grooten centrumsteden en plattelandsgemeenten op demografisch, sociaal-economisch en sociaal vlak.

Op het platteland daalt het aantal -20 jarigen het sterkst. Het aandeel jongeren is groter in de centrumsteden en grootsteden. De vergrijzing stijgt echter minder snel in plattelandsgemeenten (grootsteden niet meegerekend) dan elders in het Vlaams gewest en Brussels gewest. Toch zal ook deze vergrijzingstrend op het platteland een toenemende zorgvraag genereren.

De zorgvoorzieningen zijn niet gelijkmatig over de Vlaamse gemeenten verspreid. Proportioneel zijn er het meeste rusthuisbedden in woonzorgcentra te vinden in de grootstedelijke rand rond Antwerpen en Gent, maar ook plattelandsgemeenten zijn iets beter voorzien dan gemiddeld. Grotere steden hebben echter procentueel meer serviceflats.

Heel wat plattelandsgemeenten beschikken over een kmo-zone of bedrijventerrein. Deze zijn zowel gelokaliseerd in de dorpscentra als midden in het openruimtegebied. Bedrijventerreinen en kmo-zones zijn voor plattelandsgemeenten dan ook een belangrijke bron van inkomsten.

Op het platteland starten echter gemiddeld minder nieuwe bedrijven dan in andere gebieden. Nochtans hebben plattelandsgemeenten wel de grootste ondernemerszin, namelijk een ondernemingsgraad van 12,7 procent.

Het platteland combineert een hoge werkzaamheid met een lage werkloosheid, zeker in vergelijking met de rest van Vlaanderen en Brussel: 73% van de inwoners op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) is er werkzaam als loontrekkende, zelfstandige of helper. De werkloosheidsgraad (18-64 jaar) op het platteland bedraagt 4% en ligt hiermee bijna 2 procentpunten onder het Vlaamse cijfer.

Niet alleen in de stad, ook op het platteland komt armoede voor, zij het dan vaak in een verdoken vorm. Op het platteland stijgt het aantal geboortes in kansarme gezinnen: dit wil zeggen dat mogelijks procentueel het aantal kansarme gezinnen zal stijgen. De kwaliteit van woningen op het platteland is vaak ook minder en doorgaans is er een beperkter aanbod aan sociale huisvesting. Daarnaast merken we ook dat de integratie van sociaal kwetsbare personen op Vlaamse landbouwbedrijven jaar na jaar aan succes blijft winnen.

Het platteland kent nog steeds een groot verenigingsleven, zeker in vergelijking met de andere delen van het Vlaams gewest.

De plattelandsgebieden in Vlaanderen liggen op korte afstand van grote stedelijke centra en hebben er intense economische relaties mee ontwikkeld. Stedelijke centra zijn van groot belang voor de tewerkstelling en dienstverlening van inwoners van het platteland.

De korte afstand tussen stad en platteland zorgt ook voor interactie in de andere richting: daguitstappen, recreatiemogelijkheden, aankoop van een tweede verblijf. Het belang van nieuwe functies zoals consumptie, toerisme en recreatie op het platteland neemt toe. Nieuwe ondernemingen spelen in op deze vraag en ook de verbreding van louter landbouwfuncties naar andere activiteiten op het landbouwbedrijf speelt in op deze ontwikkelingen.

Binnen deze wederzijdse relatie speelt toegankelijkheid een belangrijke rol. Hieronder vallen zowel de toegankelijkheid en bereikbaarheid van de stad vanuit de plattelandsgebieden als de toegankelijkheid van recreanten en bezoekers vanuit steden en andere gebieden naar en binnen de plattelandsregio's. Het optimaal gebruik van de open ruimte is ook hierin een belangrijk aandachtspunt

De burger, ook de plattelandsbewoner, wordt steeds mondiger. Participatie en medezeggenschap maken volwaardig deel uit van het hedendaagse beleid. Heel wat gemeentebesturen zijn reeds overtuigd van de meerwaarde van participatie en laten bewoners meedenken over hun gebiedsgericht beleid. Aan de hand van de leaDMETHOD worden lokale plattelandsactoren gestimuleerd om samen na te denken over het potentieel van hun gebied in een langetermijnperspectief. Voor de periode 2007 – 2013 werden 10 Leadergebieden afgebakend, waarin via projecten uitvoering wordt gegeven aan de opgemaakte ontwikkelingsstrategie voor het Leadergebied.

BIJLAGE 3: DEELNEMERS CONSULTATIEDAG

Naam	Voornaam	Organisatie
Absillis	Siegi	Vlaamse Landmaatschappij
Aernouts	Greet	Rurant vzw
Ameels	Vera	Agentschap Onroerend Erfgoed
Arron	Emiel	KU Leuven
Audoor	Caroline	KVLV vzw
Bellings	Lore	Limburgse Bosgroepen
Bertier	Wouter	Provincie West-Vlaanderen
Beuls	Ingrid	Regionaal Landschap Groene Corridor
Bollen	Karel	RIMO Limburg vzw
Boonen	Jean	
Borgo	Esmeralda	BioForum Vlaanderen
Bosch	Claire	Fevia Vlaanderen
Bourgeois	Stefanie	Provincie Vlaams-Brabant
Brodala	Reneé	Nationale Boomgaardenstichting vzw
Brullot	Dries	PG Leader Haspengouw PG Leader Kempen-Maasland
Caerts	Chris	PG Regio Midden-Kempen beweegt!
Cappon	Roeland	Leader Vlaamse Ardennen
Carels	Koen	SALV
Charles	Joke	Departement Landbouw & Visserij
Clarebout	Geert	Nationaal Agrarisch Centrum
Croonenborghs	Dieter	Provincie Vlaams-Brabant
Cuppens	Hilde	Toerisme Limburg
De Beule	Johan	Pro Natura
De Clercq	Patricia	Departement Landbouw & Visserij
de Jong	Marcel	Departement Landbouw & Visserij
De Maeyer	Grete	Provincie Vlaams-Brabant
De Merlier	Katrien	Provincie Oost-Vlaanderen
De Meyer	Sarah	Agentschap Onroerend Erfgoed
De Muijnck	Marlies	Leader MAK (Rurant)
De Pelsmaeker	Martin	Vlaamse Landmaatschappij
De Schryver	Johan	Agentschap voor Landbouw en Visserij
Decramer	Ariane	Vlaams-Europees verbindingagentschap (vleva)
Decuyper	Evelien	Departement Landbouw & Visserij
Defrijn	Sven	ECO ²
Demeulenaere	Jan	Algemeen Belgisch Vlasverbond vzw (ABV vzw)
Deproost	Petra	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Desmet	Xavier	NAC vzw / ABS vzw
Digneffe	An	Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren
Dochy	Olivier	INBO & provincie West-Vlaanderen
Doomst	Michel	Gemeente Gooik

Driesen	Santina	Provinciebestuur Oost-Vlaanderen
Druant	Delphine	Nationaal Agrarisch Centrum
Dunon	Diederik	ILTadvies vzw
Dunon	Erwin	Provincie Vlaams-Brabant
Eerlingen	Tine	Vlaams parlement N-VA fractie
Elouna Eyenga	Pacôme	Vlaamse Landmaatschappij
Engelen	Gert	Vredeseilanden
Erbout	Nahalie	ILVO
Euben	Ronald	Groene Kring
Feryn	Regine	Tabakssyndicaat van de planters West-Vlaanderen
Focke	Riccy	Boeren op een Kruispunt
Franchois	Leen	Boerenbond
Galle	Walter	Agentschap voor Natuur en Bos
Geerts	Paul	Leiedal
Geerts	Rudy	Agentschap voor Landbouw en Visserij
Gielis	Leen	Regionaal Landschap de Voorkempen vzw
Goolaerts	Wouter	Plattelandsklassen vzw
Gorissen	Annelies	Provinciaal Steunpunt Land & Water
Grillaert	Griet	VMS vzw
Hautekiet	Peter	VVSG/VLINTER
Horemans	Eline	Agentschap Ondernemen
Hufkens	Renate	Vlaams parlement N-VA fractie
Huynen	Marc	Stichting Open Kerken
Ingelbeen	Anne-Laure	Groene Kring
Kielemoes	Jan	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Lambrechts	Jona	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Landuyt	Carmen	CCBT
Lauwers	Nele	Boerenbond
Lewylle	Iwan	Natuurpunt
Leyten	Jan	KBC Bank
Lhermitte	Karel	Landelijke Gilden
Liberloo	Marion	Vlaamse Landmaatschappij
Lindemans	Isabelle	KVLV vzw
Loozen	Marc	Landelijke Gilde Hofstade
Mahieu	Johan	Inagro
Mertens	Ilse	Trage Wegen vzw
Mestdagh	Hans	Agentschap Onroerend Erfgoed
Michiel	Karolien	Vlaamse Landmaatschappij
Nagels	Annemie	Kempens Landschap vzw
Nys	Annelore	Natuurpunt
Oris	Bert	Gemeentebestuur Malle
Poelmans	Wim	Rurant vzw
Pollentier	Annelies	Inagro

Roelstraete	Koen	INBELTAB Interproffesionele Belgische Tabakstellers
Roeykens	Eva	Provinciebestuur Vlaams-Brabant
Rombaut	Willem	Steunpunt Groene Zorg vzw
Ronsmans	Willy	
Salomez	Joost	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Sannen	Kurt	Bioforum
Scheirlinck	Hans	Koepel Vlaamse Bosgroepen
Schoenmaekers	Lambert	Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw
Seynaeve	Leen	Igemo
Sormann	Monika	Departement Economie, Wetenschap en Innovatie
Spriet	Alexander	Vlaams Ruraal Netwerk
Staes	Jan	Universiteit Antwerpen
Stroobants	Veerle	Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
Stubbe	Frank	Vlaamse Landmaatschappij
Swerts	Martien	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Tyvaert	Stijn	ING Bank
Uytdewilligen	Luc	Agentschap voor Landbouw en Visserij
Van Acker	Pierre-Bernard	Leader Hageland
Van Bossuyt	Peter	Boerenbond
Van Den Steen	Ariane	Vlaams Ruraal Netwerk
Van der Sluys	Paul	Vlaamse Landmaatschappij
Van Dessel	Lucas	Groene Kring
Van Dongen	Ellen	Agentschap Ondernemen
Van Duyse	Nicole	CD&V fractie Vlaams parlement
Van Gils	Wim	Natuurpunt
Van Gossum	Peter	Instituut voor Natuuren Bosonderzoek
Van Guyze	Dirk	Vlaamse overheid SALV
Van Houcke	Pieter	Streekoverleg ZOV/RESOC
Van Laer	Paul	Nationale Boomgaardenstichting vzw
Van Liefferinge	Jules	Departement Landbouw & Visserij
Van Looy	Marijke	Stichting Open Kerken
Van Looy	Tinne	Provincie Antwerpen
Van Nieuwenhove	Kris	SALV
Van Noyen	David	Landelijke Gilde Hofstade
Van Olmen	Mira	Agentschap Onroerend Erfgoed
Van Schoote	Jos	
Van Thillo	Gert	Fedagrim
Van Uytvanck	Jan	Instituut voor Natuuren Bosonderzoek
Van Waes	Lieven	Agentschap voor Landbouw en Visserij
Van Walleghem	Joris	Advocatenkantoor
Van Wambeke	Bert	Vlaamse Landmaatschappij
Vanautgaerden	Liesl	Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
Vandamme	Hendrik	ABS

Vandecasteele	Karliën	BBL
Vandermeulen	Valerie	Universiteit Gent
Vandewynckel	Geert	Gemeentebestuur Heuvelland
Vanholle	Maarten	Kabinet Viceminister-president Geert Bourgeois
Vankrunkelsven	Luc	Wervel
Vanlommel	Kristien	Leader Regio Midden-Kempen beweegt!
Vanslembrouck	Nele	Vlaams Ruraal Netwerk
Vanthuyne	Marlies	Provincie Limburg
Vantomme	Nadine	Vlaamse Landmaatschappij
Verdonckt	Freek	Regionaal Landschap Zuid-Hageland vzw
Verdonckt	Pieter	Inagro
Verdoodt	Gerlinde	Kabinet Vlaams minister voor plattelandsbeleid Kris Peeters
Verhaert	Erik	Vlaamse Landmaatschappij
Verhelst	Pieter	Boerenbond
Verhoest	Kristof	Provincie West-Vlaanderen
Verhooghe	Julie	RESOC Midden-West-Vlaanderen
Vermeire	Bert	Regionaal Landschap Meetjesland
Verreu	Stefaan	Intercommunale Leiedal
Villé	Hilde	Departement Landbouw & Visserij
Vinckier	Koen	Tabakssyndicaat van de planters West-Vlaanderen
Vlaemynck	Christiaan	Algemeen Belgisch Vlasverbond vzw (ABV vzw)
Vriens	Lieve	Instituut voor Natuuren Bosonderzoek
Vrijssen	Greetje	PG Leader Haspengouw PG Leader Kempen-Maasland
Wellemans	Koen	Departement Landbouw & Visserij

RAPPORTEURS		
Baelus	Benjamin	Departement Landbouw & Visserij
Baeteman	Stefaan	Departement Landbouw & Visserij
Bas	Leen	Departement Landbouw & Visserij
Cloet	Belinda	Departement Landbouw & Visserij
Delvaux	Kevin	Agentschap voor Landbouw & Visserij
Demeulemeester	Karen	Departement Landbouw & Visserij
Dumez	Linn	Departement Landbouw & Visserij
Hermans	Dominic	Departement Landbouw & Visserij
Hiele	Liesbeth	Departement Landbouw & Visserij
Lysens	Loes	Departement Landbouw & Visserij
Magnus	Isabelle	Departement Landbouw & Visserij
Neels	Tom	Agentschap voor Natuur en Bos
Piessens	Inge	Departement Landbouw & Visserij
Soenen	Els	Departement Landbouw & Visserij
Torfs	Kim	Agentschap voor Landbouw en Visserij
Vandenbergh	Anneleen	Vlaamse Landmaatschappij
Verstraete	Eva	Vlaamse Landmaatschappij

